

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
FILOZOFICKÁ FAKULTA
HISTORICKÝ ÚSTAV

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

TISKOVÁ PŘEHLÍDKA JAKO CENZURA TISKU ZA PRVNÍ
ČESKOSLOVENSKÉ REPUBLIKY. PŘÍPADY CENZUROVANÝCH NOVIN NA
ČESKOBUDĚJOVICKU.

Vedoucí práce: PhDr. et PaedDr. Jiří Dvořák, Ph.D.

Autor práce: Hájková Kateřina

Studijní obor: Historie

Ročník: 4

2012

Prohlašuji, že svou bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1948 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

Nové Město na Moravě 20. července 2012

.....

Na tomto místě bych chtěla v první řadě upřímně poděkovat svému vedoucímu PhDr. et PaedDr. Jiřímu Dvořákovi, Ph.D. za vedení této práce, poskytnutý materiál a obrovskou trpělivost. Dále mé poděkování patří též pracovníkům Státního oblastního archivu Třeboň, které mi poskytly cenné rady. V neposlední řadě děkuji své rodině za podporu, která mi byla poskytnuta po celou dobu mého studia.

Anotace

Cílem této bakalářské práce je ukázat cenzuru tisku, jak v rovině obecné, tak i v konkrétní. Úvodní kompilativní pasáže představují pokus o vylíčení historie cenzury podchycené od dob habsburské monarchie až po období první československé republiky, na které je obzvláště kladen důraz. A to za použití odborné literatury a klíčových zákonů tehdejších právních předpisů týkajících se tisku. K jejímu doplnění slouží kapitola pojednávající o základních pojmech tiskového práva. Druhou rovinou jsou konkrétní případy cenzury tisku na Českobudějovicku za první republiky, vybrané z bohatého pramenného materiálu fondu Státní zastupitelství České Budějovice ze Státního oblastního archivu v Třeboni.

Anotation

The aim of this Bachelor degree project is to describe the press censorship in the general and specific levels. Introductory compilatory parts try make a description of the history of censorship since the Habsburg monarchy to the First Czechoslovak Republic, which is especially emphasized, all with use of main literature and important laws. As a complement here is a chapter dealing with the basic concepts of press law. The second level are particular cases of press censorship in the České Budějovice in the First Republic, which are selected from the rich source material of National Prosecutor's Office České Budějovice fund of the State Regional Archive in Třebon.

Obsah

1. ÚVOD	1
2. DĚJINY CENZURY ČESKÉHO TISKU	4
2.1. VZNIK ZPRAVODAJSTVÍ.....	4
2.2. OD PRVNÍCH HABSBUKŮ AŽ DO POČÁTKU 19. STOLETÍ.....	5
2.3. REVOLUCE ROKU 1848 A JEJÍ NÁSLEDNÁ PORÁŽKA	9
2.4. ČESKÝ TISK V OBDOBÍ PRVNÍ REPUBLIKY	13
3. TISKOVÉ PRÁVO	21
3.1. PERIODICKÝ TISKOPIS	21
3.2. POVINNÉ ÚDAJE	22
3.3. OZNÁMENÍ O PLÁNOVANÉM VYDÁNÍ TISKOPISU	22
3.4. ODPOVĚDNÝ REDAKTOR	23
3.5. POVINNÝ VÝTISK	24
3.6. ROZŠÍŘOVÁNÍ TISKOPISŮ	25
3.7. ZABAVENÍ TISKOPISU.....	25
3.8. PROZATÍMNÍ ZABAVENÍ	25
3.9. ZABAVENÍ PREVENTIVNĚ POLICEJNÍ.....	27
3.10. ZABAVENÍ REPRESIVNĚ POLICEJNÍ	CHYBA! ZÁLOŽKA NENÍ DEFINOVÁNA.
3.11. SYSTÉM OBJEKTIVNÍHO ŘÍZENÍ	27
4. CENZURA NA ČESKOBUDĚJOVICKU V PRAXI	29
4.1. VZNIK A VÝVOJ STÁTNÍHO ZASTUPITELSTVÍ JAKO INSTITUCE	29
4.2. KONKRÉTNÍ PŘÍPADY CENZURY V PRAXI.....	30
4.2.1. <i>Cenzura v oblasti tzv. vojenských záležitostí</i>	30
4.2.2. <i>Další případy cenzury</i>	35
5. ZÁVĚR	40
6. PRAMENY A LITERATURA.....	43
7. SEZNAM ZKRATEK	49
8. PŘÍLOHY	50

1. Úvod

Cenzura.¹ Pojem, který v dnešní době nemá v demokratických státech takřka žádné místo. Tím spíše politická cenzura tisku, kterou se zabývá právě tato práce. Zvolené časové období nebylo náhodné. Doba, kdy v českých zemích, na Slovensku a Podkarpatské Rusi poprvé vznikla republika. Doba, kdy měla poprvé nastoupit demokratická vláda Čechů a Slováků. Logicky by se tedy dalo předpokládat, že v ČSR dojde alespoň ke značnému povolení cenzury oproti dobám předešlým.

Cílem je nejen podání přehledu o dějinách cenzury na našem území. Pojednání sleduje proměny ve vnímání potřeby kontroly tisku v čase a snaží se nalézt odpověď na otázku cenzury tisku v době první republiky, zdali nástup nové republikánské demokracie přinesl onu netrpělivě očekávanou úlevu, zdali došlo k nastolení svobody projevu a tisku. Druhou rovinou se staly konkrétní příklady cenzury tisku na Českobudějovicku, kde, ostatně jako jinde v Československu, mělo cenzuru na starosti Státní zastupitelství.

Práce je rozdělena na tři, velmi úzce spolu související, části. První sleduje přímo dějiny cenzury českého tisku a pokouší se o komparaci jednotlivých období. Výchozím časovým bodem bylo zvoleno období habsburské monarchie, kdy započali panovníci první pokusy dostat tisk pod svoji přímou kontrolu. Pokračuje kontinuálně dále v čase rakouského mocnářství, od r. 1867 Rakouska-Uherska, až ke kýženému období první Československé republiky, kterému se věnuje mnohem podrobněji. Je na místě připomenout důležitost výkladu jednotlivých tiskových zákonů a nařízení, která

¹ Lze ji chápat následujícím způsobem: 1) jako součást zákonů = zakázaná témata jsou explicitně vyjmenována v zákoně (sex, erotika, pornografie, cenzura literatury, např. Seznamy zakázaných knih = Libri prohibiti, filmu, fotografií, nejnověji pokusy o cenzuru internetu atd.); 2) jako náboženská cenzura = spočívá především v omezování šíření všech myšlenek, které jsou v rozporu s vládnoucím náboženstvím; 3) jako politická cenzura = je vždy zakázáno šíření takových informací, které by mohly znemožnit (zdiskreditovat) právě vládnoucí politiky; 4) s tím souvisí i cenzura školních učebnic = kdy jsou podle právě vládnoucí ideologie „upravovány“ učební texty; 5) jako vojenská cenzura = má především za úkol utajit činnosti, znalosti a technologie před nepřítelem, dokonce i jenom tím potenciálním; proto je kontrolována i soukromá komunikace (za první i druhé světové války nejen u vojenské, ale i civilní pošty); 6) jako relativně nová je firemní cenzura = spočívá v kontrolování technologických tajemství před konkurencí a těch informací, které by mohly poškodit obraz firmy na veřejnosti; 7) zcela zvláštní formou cenzury je tzv. autocenzura = kterou si asi prošel skoro každý člověk, kdy sdělované informace úmyslně tzv. „filtruje“ sám autor, nejčastěji ze strachu z postihu, z výsměchu či možné pomsty.

postupně vycházela z královské a posléze tedy prezidentské kanceláře. Jejich paragrafy později způsobovaly tiskařům a redaktorům nemalé potíže.

Část druhá se zabývá přímo tiskovým právem a je tak nedílnou součástí výkladu, který jí předchází. Jedná se o stručný přehled a charakteristiku dle mého nejdůležitějších pojmů či institutů, které k tiskovému právu náleží. Tyto pasáže slouží k vysvětlení pojmů, které jsou v celé práci používány.

Poslední pasáže se věnují ukázkám praktických případů cenzury tisku na Českobudějovicku za první Československé republiky. Provést v této práci kompletní analýzu všech cenzurovaných listů, letáčků, atd. je, vzhledem k jejich obrovskému množství, naprosto nereálné. Proto byla pozornost zaměřena především na konec zvoleného období, na dobu ohrožení republiky. Přesněji na cenzuru v oblasti vojenských záležitostí, které se staly v této době značně aktuálními. Dále se zde nachází několik, typických příkladů toho, jak fungovala cenzura, jak probíhalo řízení a jaké zákony byly nejčastěji porušovány. Zde byla použita metoda sondy a vybrán podle mne reprezentativní vzorek práce SZ v Českých Budějovicích. Tato část je doplněna přílohovým materiálem.

Pro úvodní kapitoly se staly hlavním vodítkem knihy dějin československé žurnalistiky Mileny Beránkové. Ačkoliv se podle odborníků jedná o dílo v mnoha směrech do této doby stále nepřekonané, bylo nutné počítat s normalizačním výkladem dějin a ke knize tedy přistupovat s opatrností. Z tohoto důvodu bylo také nezbytné využití dalších odborných publikací, které jsou uvedeny v seznamu použité literatury. Za všechny je třeba zmínit především práce Barbary Köpplové a kol., *Dějiny českých médií. Od počátku do současnosti*, Praha 2011, historičky věnující se rozvoji mediálních studií a dějinám a současnosti masových médií. Ta volně navazuje na knihu: Jakub KONČELÍK, Pavel VEČEŘA, Petr ORSÁG, *Dějiny českých médií 20. století*, Praha 2010. Pro vývoj tisku do r. 1848 jsem také použila publikaci: Josef VOLF, *Dějiny novin v Čechách do r. 1848*, Praha 1930. Pro získání co nejlepšího všeobecného přehledu o období první republiky posloužily práce Zdeňka Kárníka, trojdílné *České země v éře první republiky (1918–1938)*. V neposlední řadě byly využity také klíčové zákony, na kterých tak bylo možno přesně ukázat principy dohledu nad médii, především tedy tiskem.

Praktická část čerpala zásadně z pramenů uložených ve Státním oblastním archivu Třeboň, z fondu Státního zastupitelství České Budějovice, kde se nachází v mnoha kartonech jednotlivé složky celých případů. Zde jsou často dochovány i původní články, a to jak před, tak i po cenzurním zásahu. Je tedy možné vidět, co všechno si tehdejší novinář, vlastník novin, jejich nakladatel a vydavatel mohl dovolit. Nachází se tu taktéž souvislá řada cenzurních zásahů, které v době předmnichovské Československé republiky nesly název „tisková přehlídka“.

2. Dějiny cenzury českého tisku

2.1. Vznik zpravodajství

Vznik zpravodajství můžeme datovat k přelomu 15. a 16. století, kdy v Evropě došlo k velké změně jak v oblasti ekonomické, tak i sociální a politické. Nejen díky rozvoji obchodu, ale i vědy a umění se začaly vytvářet podmínky pro vznik zpravodajství, které se postupem času stalo nezbytností. V této době se utvářela nová společenská třída, kterou bylo měšťanstvo. To se postavilo do čela ekonomiky a velkou mírou se podílelo na rozmachu řemeslné výroby ve městech.

Tehdy začala vzrůstat poptávka po informacích nejen o ostatních městech, ale i o ostatním světě. Bylo nutné vědět, jaké panují poměry na trzích sousedících i na cizích. „Zprvu si tyto informace obstarávaly jednotlivé instituce obchodní a výrobní nebo městské rady, postupně se však zpravodajství organizovalo jako zvláštní, později výdělečná činnost pro potřeby zájemců.“² Samozřejmě, že zde bylo více důvodů pro vznik organizovaného zpravodajství, než pouze ekonomické. Dalšími byly také důvody politické a ideologické, jelikož již v této době mělo zpravodajství značný vliv na veřejné mínění.

Zprávy byly zpočátku předávány formou písemnou a to v dopisech.³ Ty postupem času začaly ztrácet svůj osobní charakter a vznikalo tak psané zpravodajství, které se udrželo ještě dlouhou dobu po zavedení a rozšíření knihtisku – a to právě kvůli cenzuře. Velmi charakteristickým způsobem předávání zpráv, ještě před vynálezem knihtisku,

² Milena BERÁNKOVÁ, *Dějiny československé žurnalistiky*. Díl I. Český periodický tisk do roku 1918, Praha 1981, s. 16.

³ Velmi dobře noviny zastupovaly dopisy panovníků, které byly ve většině případů velmi spolehlivým zdrojem informací. Josef VOLF, *Dějiny novin v Čechách do r. 1848*, Praha 1930, s. 8.

byly noviny psané.⁴ Jednalo se o zprávy předávané jak náhodně, tak i pravidelně. Tento způsob předávání zpráv se rozvíjel především v Itálii, Francii, Anglii a Německu.⁵

Vynález knihtisku znamenal možnosti rychlejšího rozmnožování literárních děl a velmi významně dopomohl k šíření zpráv. Takto zprávy o situaci politické, obchodní i kulturní vycházely v průběhu 16. století především ve formě letáků.⁶

2.2. Od prvních Habsburků až do počátku 19. století

V tomto období u nás vycházely letáky v opravdu velkém množství. Pokud se však informace dotýkaly otázek politických, válečných, či náboženských, mohli jejich vydavatelé velmi brzy čekat cenzurní zásahy ať už z úřadů světských či církevních.

Jako první se pokusil dostat tisk pod kontrolu Ferdinand I. Zpočátku se choval k vydavatelům četných protipapanovnických a protihabsburských letáků velmi shovívavě, jelikož se do této doby nikdy nesetkal s tím, že by někdo za tyto činy byl trestán. Po vítězné válce ve Svaté říši římské národa německého a tedy i upevnění habsburské moci však zakročil podstatně razantněji. A tak dne 9. října roku 1547 bylo vydáno nařízení,⁷ které navazovalo na mandát pro rakouské země z roku 1528 a ve kterém bylo dáno, že

⁴ K tomu více např.: Kateřina PRAŽÁKOVÁ, *Obraz livonské války v psaných novinách rožmberského zpravodajství*, in: Václav Bůžek - Jaroslav Dibelka (edd.), *Člověk a sociální skupina ve společnosti raného novověku*, České Budějovice 2007 (= Opera historica 12), s. 13-32.; TÁŽ, *Vyzvědači mezi křížem a půlměsícem. Turecké nebezpečí z pohledu polského zpravodaje ve druhé polovině 16. století*, Slovanský přehled 94, 2008, s. 93-107; TÁŽ, *Volby polských králů ve zpravodajství druhé poloviny 16. století*, in: Ryszard Skowron (ed), *Polska wobec wielkich konfliktów w Europie nowożytnej. Z dziejów dyplomacji i stosunków międzynarodowych w XV-XVIII wieku*, Kraków 2009, s. 265-274.

⁵ České nejstarší psané noviny jsou uchovány v jindřichohradeckém archivu (SOkA Jindřichův Hradec) Tyto noviny byly přetištěny Františkem Dvorským v Květech (IV. 1869, s. 99/102). Jednalo se o přepis 2 listů, které obsahovaly 14 politických zpráv. Zprávy byly povahy úřední, stranicí císaři Maxmiliánovi. J. VOLF, *Dějiny novin v Čechách do r. 1848*, s. 8.

⁶Podle obsahu můžeme letáky rozdělit do několika skupin. Jsou jimi letáky reportážního charakteru, letáky s tematikou politickou, četné letáky s tematikou válečnou. Nejméně početnou skupinou byly letáky s náměty senzačními. M. BERÁNKOVÁ, *Dějiny československé žurnalistiky*. Díl I., s. 18-19.

⁷ V nařízení krále Ferdinanda I. stálo: „*Věrní milí! jakož nás tajno není, kterak těchto předešlých časův, skrze rozličná smyšlená tištění traktátův a písní utrhavých ne jedno proti Pánu Bohu, svaté víře křesťanské a dobrým pořádkům, ale i proti císaři římskému jeho Milosti a nám králi, pánu svému, nestydatě v mnohých místech dopouštěti dali, takže skrze taková tištění a nic jiného, než bludové u víře, neláska, roztržitost a nesnáze znamenité mezi lidmi a poddanými našimi v království českém, věrnými milími, a všelijaké neřesti povstaly. Kdež my znajíce, co by zlého budoucně a nebezpečného ještě více z toho, když by za času přetrženo a opatřeno nebylo, zrůsti mohlo, protož Vám poroučíme, přísně přikazující, abyste hned po dnešní den, jakž Vás tento mandát náš dojde, ve všech městech, městečkách, na statcích a gruntech Vašich žádných impresátorův nebolížto kněh, traktátův, ani jiných věcí, jakž by jmenovány býti mohly, tištěti nedopouštěli a konečně podle mandátu našeho zapověděti a nikdež tisknouti nedali. I znajíce jistotně poručení naše, abyste poslušni najíti dali, ač se chcete nemilosti naší královské a skutečného trestání uvarovati.*“ J. VOLF, *Dějiny novin v Čechách do r. 1848*, s. 21-22.

ti, kteří budou vydávat, prodávat a šířit kacířský tisk, budou bez jakékoliv milosti potrestáni utopením. Dále se snažil získat absolutní dohled nad dovozem cizích knih, které sem přicházely především z Německa. Také samotný tisk byl povolen pouze jediné tiskárně. Jednalo se o tiskárnu Bartoloměje Netolického⁸ a i on byl vázán povinnostmi rukopis nejprve předložit ke kontrole konzistoři. Avšak výsledek této snahy byl naprosto mizivý. I přes případy odsouzených a popravených tiskařů se stále tisklo bez příslušného povolení a nadále se přivážely zakázané knihy z ciziny, nedbaje hrozby trestu nejvyššího. Až do roku 1562 náležel cenzurní dohled oběma konzistořím a také dalším osobám, které k tomuto jmenoval sám panovník.

Změna přišla 30. září 1562, kdy byl novým mandátem jmenován, jako jediný cenzor, arcibiskup Antonín Brus z Mohelnice. Ačkoliv byla tímto krokem z práva cenzurního dohledu vyřazena konzistoř utrakvistická⁹ a byla tak porušena její práva, nijak se neohradila. Toto nové nařízení bylo určeno všem městským tiskařům. Stálo v něm, že bez předchozího schválení arcibiskupem nic tisknout nesmějí. Podobně jako nařízení předchozí, nemělo ani toto větší význam a bylo porušováno, mimo jiné, i všemi pražskými tiskaři. I přes očividnou ignoraci z řad tiskařů, bylo toto nařízení obnovováno až do Bílé hory.

O další nařízení, které pojednávalo jak o tisku, tak o vydávání traktátů a novin se postaral 24. ledna 1594 (obnoveno poté v květnu 1595) Rudolf II. Dohledem nad tiskem byl pověřen arcibiskup Zbyněk Berka z Dubé, bez jehož svolení byl přísný zákaz cokoliv tisknout. Součástí tohoto nařízení bylo taktéž povolení k tisku pouze pro čtyři pražské tiskaře, kteří se měli ve vydávání zpráv po měsíci střídát. Byl to výsledek snahy o získání přehledu a také o uspořádání do této doby velmi chaotických poměrů, kdy byly vydávány jednotlivými tiskaři takřka stejné zprávy. Následkem byla velmi ztížená práce cenzorů. Avšak ani tato nařízení nebyla dodržována. Dne 15. května 1608 proto Rudolf II. přikročil k dalšímu opatření. Od této chvíle měla být všechna imprimatur,

⁸ Bartoloměj Netolický byl pověřen tiskovou propagandou panovníka. Ve snaze získat výsadní postavení v tisku se uchýlil k udávání těch tiskařů, kteří přes zákaz v tisku pokračovali. Tímto jednáním si vysloužil nejprve bojkot ze strany ostatních tiskařů a nakonec stanul v takové izolaci, že mu nezbylo nic jiného, než tiskárnu v roce 1552 prodat Jiřímu Melantrichovi z Aventina. Petr BEDNAŘÍK, Jan JIRÁK, Barbara KÖPPOVÁ, *Dějiny českých médií. Od počátku do současnosti*, Praha 2011, s. 50.

⁹ Jejím administrátorem byl Jindřich Dvorský z Helfenburku, jehož hlavním cílem byl smír s katolickou církví. Proto byl ochoten katolické církvi v tomto ustoupit. J. VOLF, *Dějiny novin v Čechách do r. 1848*, s. 24.

kteřá schválil arcibiskup, poslána ještě české dvorské kanceláři a teprve až po jejím schválení, bylo možno přikročit k samotnému tisku. Ale ani nyní hrozba útrpného práva nezastavila tisk bez povolení.

Další změna nastala už o rok později, díky přijetí Rudolfova majestátu 9. 7. 1609, kdy bylo v usnesení o tisku zrovnoprávnění v provádění cenzury nekatolíci s katolíky, přičemž katolíci měli ještě před tiskem předkládat rukopisy ke kontrole arcibiskupovi a nekatolíci defensorům univerzity.

Do cenzury se pokusil razantněji zasáhnout Matyáš II., když dne 11. prosince 1617 vydal nařízení, podle kterého byli tiskaři povinni rukopisy předkládat ke kontrole nejprve na radnici a pak přímo císaři či jeho místodržícím. Tímto byl zaveden poprvé kromě církevní cenzury i státní dozor nad tiskem. Ani tato snaha ale nepřinesla kýžený výsledek.¹⁰

Po bitvě na Bílé hoře doznala jak situace politická, tak ekonomická i sociální, značných změn. To vše se odrazilo i na novinářské tvorbě, která taktéž procházela v této době úpadkem. Po válce takřka vymizel městský stav, který byl hlavním konzumentem letáků, které se od této chvíle začaly zaměřovat na obyvatelstvo venkova. Samotné letákové zpravodajství bylo již zastaralou formou předávání informací. Od druhé poloviny 17. století začaly v některých evropských zemích nepravidelně vycházející letáky nahrazovat periodické noviny. U nás byl tento proces přechodu z letáků na periodické noviny kvůli třicetileté válce opožděn. Pokud už vyšly nějaké noviny, jednalo se o noviny německé. První snaha o vydání českých novin se uskutečnila 13. října 1688, kdy se Daniel Michálek pokusil vydat pouhý překlad novin německých do češtiny. I přes to, že německý text cenzurou prošel, český překlad uznán nebyl.¹¹ Opravdu první české noviny začaly vycházet až od roku 1719 v tiskárně Karla Františka Rosenmüllera. Zprávy se z velké většiny týkaly především dění ve světě a byly přejímány z novin cizích, převážně vídeňských. Své místo zde našly také zprávy o dění v monarchii a ode dvora, které, ovlivněny cenzurou, lichotily panovníkovi a habsburskému rodu. Ve velmi malé míře se také objevovaly zprávy z Čech.¹² Roku 1772 cenzurní komise poslala žádost guberniu, které ji poté předložilo přímo Marii

¹⁰ M. BERÁNKOVÁ, *Dějiny československé žurnalistiky*. Díl I., s. 19-22.

¹¹ TAMTÉŽ, s. 22-24.

¹² TAMTÉŽ, s. 27.

Terezii, o zastavení tisku českých novin. Důvodem bylo velmi málo čtenářů a s tím spojen fakt, že tiskárna musela na noviny doplácet.¹³

Změny nastaly v době vlády Josefa II., jenž dne 11. června 1781 vydal patent, kterým měly být zmírněny cenzurní zásahy, a také byla cenzura odebrána z rukou církve. Od této chvíle měl místo církevního dogmatu o případné závadnosti textů být rozhodujícím faktorem prospěch či nepospěch státu. Tato relativní volnost ale neměla dlouhého trvání. Již další nařízení, a to z let 1784, 1786 a 1789 měla za úkol volnost tisku zase omezit. Důvodem byla právě probíhající revoluce ve Francii a panovnickova snaha o to, aby se o tom lidé v monarchii dozvěděli co nejméně, pokud možno, tak nejlépe vůbec nic.

K dalším změnám došlo za doby vlády Leopolda II., který zpřísnil cenzurní nařízení a zakázal dovoz knih, jež byly označeny za nebezpečné.¹⁴ Pod přísným cenzurním dohledem stanuly veškeré publikace, které v monarchii vycházely. Roku 1795 nechal zahrnout cenzurní nařízení do dvorského dekretu a taktéž vydal patent o velezradě.¹⁵

V prvních desetiletích 19. století stály v čele českého politického novinářství Pražské noviny, které redigoval Josef Linda. Velmi tvrdá cenzura měla za následek omezené politické zpravodajství, které bylo loajální k vládě rakouské. Předpisy vydané roku 1810 nařizovaly k předložení nejprve samotný rukopisný materiál k cenzurní kontrole a pak ještě znovu otisk celého čísla.¹⁶ Politické a zahraniční zprávy mohly být publikovány pouze za předpokladu, že již byly otištěny v rakouských oficiálních listech

¹³ Poslední nám známé číslo českých novin vyšlo 4. února 1772. Byly obnoveny až v lednu 1782, kdy přešly do majetku knihtiskaře a velkopodnikatele Jana Ferdinanda ze Schönfeldu. Roku 1786 byl pověřen redakcí českých novin, které v této době nesly název *Schönfeldské císařsko-královské pražské noviny*, Václav Matěj Kramérius (narozen 9. února 1753). Brzké neshody se Schönfeldem zapříčinily odchod Kraméria, který se rozhodl vydávat noviny vlastní. Vydavatelské povolení bylo guberniem vyřízeno velmi rychle a tak mohlo již 4. července 1789 vyjít první číslo *Krameriiových c. k. pražských poštovských novin*. Od 29. ledna 1791 nesou noviny název *Krameriiovovy c. k. vlastenecké noviny*. Jednalo se o noviny vlastenecké, sloužící k obraně českého jazyka. Mimo jiné se zde Kramérius také snažil podat čtenářům jakýsi návod pro boj proti germanizačním snahám. To vše s ohledem na ostrou cenzuru. Krameriiovovy noviny se těšily velké popularitě a tak přitahovaly velkou pozornost cenzorů. Byly snižovány náklady, zaveden kolek zvyšující předplatné. Přes to všechno Kramérius noviny vydával až do své smrti. Zemřel 22. března 1808. Poté se novin ujali jeho přátelé a rodina. Ti však byli ve dvacátých letech nakonec ekonomickou situací přinuceni noviny prodat zpět Schönfeldovi. Noviny zanikly roku 1825. TAMTÉŽ, s. 29, 37-38, 41-42, 44.

¹⁴ Toto nařízení zasáhlo mimo knih encyklopedistů také některé knihy německé. Jednalo se o spisy Wieleanda, Lessinga, Kanta. TAMTÉŽ, s. 36.

¹⁵ TAMTÉŽ.

¹⁶ TAMTÉŽ, s. 48-49.

Wiener Zeitung a Österreichischer Beobachter. V těchto listech měl cenzuru pod kontrolou samotný kancléř Metternich. Došlo to tak daleko, že nebylo znát, co je ještě loajalita k metternichovskému režimu a co už důsledek cenzurních zásahů.¹⁷

Značná cenzura také bránila většímu rozvoji českých časopisů, na které se soustředila ještě větší pozornost jak na noviny. České noviny byly potřebné pro to, aby se obyvatelstvo mluvící pouze česky dozvědělo o různých patentech, o obsahu oběžníků a vyhlášek. České časopisy byly nebezpečné tím, že jejich výhradní náplní bylo osvobozené hnutí.¹⁸

Velký zlom nastal ve třicátých a čtyřicátých letech 19. století. Toto období bylo ve znamení změn, které měly za následek absolutní konec feudálního systému a počátek kapitalismu.

Veškeré dění spočívalo pod bedlivým dozorem rakouské vlády, která s ohledem na události zpřísnila nejen policejní a vojenská opatření, ale i cenzuru novin. Nebylo přípustné, aby v novinách vyšla byť jenom zmínka o zahraničních nepokojích. S tímto souviselo i značné omezení rozšiřování knih ze zahraničí. Pravdou však je, že tato opatření byla v důsledku přehnaná a zbytečná. Čeští vlastenci si v této době opravdu na žádné významné politické akce netroufali.¹⁹

Kromě několika pár časopisů, vycházely pouze jediné noviny zabývající se politickým děním, *Pražské noviny*, které se i přes tvrdou cenzuru snažily seznámit lid s demokratickými právy a svobodami a poukázat na nesnesitelnost absolutistického režimu.

2.3. Revoluce roku 1848 a její následná porážka

Zásadní změna nastala dne 15. března 1848, kdy vyšel císařský patent rušící cenzuru. Svoboda tisku zapříčinila, že se do novin dostaly ve velké míře politické

¹⁷ P. BEDNAŘÍK, J. JIRÁK, B. KÖPPOVÁ, *Dějiny českých médií*, s. 74.

¹⁸ Nebyl to nikdo jiný, než Josef Dobrovský, kdo stál v počátcích českých časopisů. Tomu se podařilo roku 1780 začít vydávat vědecký časopis, který nesl název *Böhmische Literatur auf des Jahr 1779*. Již po roce byl název změněn na *Böhmische u. Mährische Literatur auf des Jahr 1779*. Netrvalo dlouho a cenzurní zásahy postihly i Dobrovského časopis a vydávání druhého ročníku pod názvem *Böhmische u. Mährische Literatur auf des Jahr 1780*, muselo být zrušeno. Dobrovský se nemínil lehce vzdát a časopis obnovil pod změněným názvem *Litterarisches Magazin Von Böhmen Und Mähren*. Tohoto časopisu byly vydány pouze tři sešity, poté zanikl. M. BERÁNKOVÁ, *Dějiny československé žurnalistiky*. Díl I., s. 50- 52.

¹⁹ TAMTÉŽ, s. 64.

zprávy. Dalším důsledkem byl vznik nových, jak periodických, tak i nepravidelně vycházejících časopisů.²⁰ V této době takřka neexistoval tisk, jehož hlavním tématem by nebyla politika. Mnohé beletristické, ba i dokonce vědecké časopisy byly přeměněny na listy politické. Vzhledem k předcházejícím událostem není divu, že noviny, které byly vydávány nebo podporovány vládou ve snaze zastavit vliv listů nových a nezávislých, dosáhly vyloženě neúspěchu. Revoluční rok 1848 se stal také počátkem vzniku nových deníků.²¹

Po porážce revoluce nabraly události rychlý spád a žurnalistika zaznamenala velký úpadek. Mezi prvními protirevolučními opatřeními se mimo jiné objevovaly právě i patenty a nařízení, které směřovaly proti politickému tisku. Velmi rychle došlo k zániku veškerých politických opozičních novin²². Volnější pole působnosti měly naproti tomu listy vědecké, literární a také zábavné časopisy.

Dne 4. března 1849 byla vydána oktrojovaná ústava, ve které nechyběla ani zmínka ohledně tisku. Například v pátém paragrafu bylo psáno, že „*každý má právo slovem, písmem, tiskem aneb obrazným představením mínění své svobodně projevovati. Tisk nesmí se cenzuře podrobovati. Na zlé užívání tisku vydá se zákon odvetný (repressivus)*“.²³ Netrvalo dlouho a světlo světa spatřil patent další. Dne 13. března byl vydán nový tiskový patent obsahující zákony odvetné (represivní). Nejdůležitější změnou bylo nařízení příkazující vydavatelům politických listů zaplatit takzvané kauce,

²⁰ P. BEDNAŘÍK, J. JIRÁK, B. KÖPPOVÁ, *Dějiny českých médií*, s. 99.

²¹ Z beletristických a vědeckých časopisů vznikaly například listy, jako byla *Česká včela*, *Pražský posel* a *Květy*. Politikou se zabýval dokonce i *Časopis českého muzea*. Co se deníků týká, byly to Národní noviny, *Pražský večerní list*, *Noviny Lípy slovanské*. Některé vycházely jak v jazyce českém, tak i německém, například večerník *Pozor (Habt Acht)*, deník *Svornost (Concordia)*, *Rychlík z Čech (Eilbote aus Böhmen)*, *Vlastimil (Patriot)* a také utrakvistický list *Bohemia*. Velmi oblíbené byly také noviny pokrokové, *Svatováclavské poselství* redigované J. B. Pichlem, *Krameriův Česko slovanský vlastenecký deník*, *Štulcovy noviny Občan*. Z novin německých, které se těšily zájmu českých čtenářů, se jednalo o *Constitutionelles Blatt für Böhmen*, *Deutsche Zeitung aus Böhmen*, *Constitutionelle Allgemeine Zeitung von Böhmen*, *Die Wage für Recht, Wahrheit und Freiheit* a další. Politické listy vycházely v této době v počtu 37. Z tohoto množství bylo 20 listů českých. M. BERÁNKOVÁ, *Dějiny československé žurnalistiky*. Díl I., s. 97.

²² Například v roce 1851 v Praze vycházely pouze dvojice politické noviny, které byly psané v češtině. Byly to *Pražské noviny*, které plnily funkci novin úředních. Vycházely zde vyhlášky, nařízení a sdělení vídeňské vlády. Redaktory byli bratři Hermenegild a Josef Jirečkovi, Václav Vladivoj Tomek a také Josef Šesták. Tito naprosto otevřeně přiznávali podporu vládě absolutismu. Ani v Brně tomu nebylo jinak. V této době zde vycházely, vládě loajální, *Moravské noviny*. P. BEDNAŘÍK, J. JIRÁK, B. KÖPPOVÁ, *Dějiny českých médií*, s. 107.

²³ Jan Matouš ČERNÝ, *Boj za právo II.*, Praha 2008, s. 828.

a to nejpozději do 4. května téhož roku.²⁴ Politická situace a obležení Prahy vedlo k tomu, že brzy bylo vydáno další oznámení, které mělo ještě více omezit tisk. Dne 24. května 1849 vyšlo *Oznámení stran rozšiřování tiskopisů*, podle kterého měli být prodejci knih zodpovědní generálovi, jímž byl hrabě Khevenhüller.²⁵ Represivní opatření začala být v brzké době považována za nedostatečná a tak došlo dne 6. září roku 1850 na zavedení nového císařského patentu, kterým byla nařízena inzertní daň, která spolu s již fungujícími kaucemi ještě více pohoršila ekonomickou situaci vycházejících listů. Dalším bylo ustanovení ze dne 6. července 1851, které zavedlo systém výstrah. To v praxi znamenalo, že pokud úřad listu udělil dvě písemné výstrahy, mohl být tisk tohoto listu pozastaven pouhou administrativní cestou. Poslední ránu svobodě politického tisku zasadil nový tiskový zákon z 27. května 1852. Zákon ponechával systém dvojí výstrahy a zavedl zvýšení kaucí i inzertní daně. Nově nebyl tisk možný bez povolení policejního ministerstva v podobě výdeje koncesí. Díky tomu se okruh českých listů vycházejících v Praze v roce 1852 zmenšil na pouhé dva zástupce. Jednalo se o vládní *Pražské noviny* a *Moravské noviny*. Vycházel i *Kuhův Pražský prostonárodní list*, který ale neměl příliš mnoho čtenářů a zanedlouho proto zanikl.²⁶ V říjnu roku 1857 byl zaveden i novinářský kolek, díky kterému došlo k podstatnému zdražení i odborných, beletristických a humoristických časopisů. V období neoabsolutismu zde tedy tisk nezávislých politických novin nebyl možný. Veškeré tiskové zákony, patenty a nařízení, byly směřovány proti jakémukoliv opozičnímu tisku. Vydávání kratších politických zpráv bylo umožněno již výše zmíněným časopisům.²⁷

²⁴ Tato kauce se pohybovala v rozmezí od 1 000 až do 3 000 zl. a sloužila jako záruka na eventuální pokuty. Výsledkem byl zánik mnohých politických listů. M. BERÁNKOVÁ, *Dějiny československé žurnalistiky*. Díl I., s. 114.

²⁵ „Zkušenost za dob nejnovějších přesvědčila mne, že jistá strana tištěnými spisy obsahu zločinného, jež cestou knihkupeckou u veřejnost uváděti se snaží, o to pracuje, aby mysl obyvatelstva popudila, prostředky vládní nezbedně potupila, ano opovažujeť se i také způsobem hanebným popuzovati ku vzdorování zákonům trvajícím.

Paměťiv jsa povinnosti své, uznávám pro zamezení zločinných záměrů těchto potřebou, naříditi, aby páni knihkupci oprávnění k prodávání knih a spisů létavých zůstali mně zodpovědní, že prostřednictvím jejich takové buřičské spisy ani nakládány, aniž pod firmou jejich prodávány nebudou.

Kdo by proti tomu jednal, bude, jsa prostižen, mimo konfiskace dotčených výtisků, bez prominutí dle zákonů vojenských potrestán.“ J. M. ČERNÝ, *Boj*, s. 916.

²⁶ M. BERÁNKOVÁ, *Dějiny československé žurnalistiky*. Díl I., s. 115-116.

²⁷ Nově vycházely časopisy *Lumír*, *Obrazy života* a také týdeníky *Hospodářské noviny* a *Humoristické listy*. TAMTÉŽ, s. 130-139.

Jisté úlevy se měl český tisk dočkat dne 17. prosince 1862, kdy byl vydán spolu s rakouským tiskovým zákonem²⁸ i zákon o řízení tiskovém.²⁹ Tisk, který byl do této doby podřízen policejním úřadům, začal spadat pod řádné soudy. Policejním úřadům zůstalo sice nadále ponecháno právo podávat návrhy na konfiskace tisku, ale pravomoc výkonu byla v rukou státního zastupitelství. Také došlo k zrušení systému výstrah a koncesí. Naproti tomu ale byly ponechány vysoké kauce i novinářský kolek, taktéž zůstala povinnost odevzdávání inzertních daní. Namísto výstrah byla nově zavedena suspenze, která měla následovat poté, co byl určitý list třikrát konfiskován. Další novinkou bylo také tzv. objektivní řízení. Nyní nebyl za vydávaný list odpovědný jeho redaktor, nýbrž samotný list. Takto bylo úřadům umožněno jakýmkoliv způsobem závadný list nejen zabavit, ale i zrušit. Ona úleva, která je zmiňována výše, byla ovšem pouze zdánlivá. Tímto novým tiskovým zákonem byly do rukou úřadů vloženy stále dostatečné možnosti k omezování tisku, kterých úřady plně využívaly hlavně v letech 1868-1870, kdy můžeme mluvit o době největšího politického útisku. Nejčastější obvinění byla z činů jako velezrada, urážka císařského veličenstva, urážky členů císařského domu nebo třeba také rušení veřejného pokoje.³⁰ Tuto dobu se ale podařilo překonat a následovala četná nařízení, která postupně rušila jak suspenze, tak i tiskové porotní soudy, inzertní daně, kauce a kolky a tak přispěla nejen k rozvoji tisku, ale i k zakládání nových titulů³¹ a zvyšování nákladů.³²

²⁸ Zákon o tisku (zákon č. 3/1863) byl obsažen v IV. částce zákonníku říšského, č. 6, str. 145, který byl vydán 23. ledna 1863.

²⁹ Zákon o řízení tiskovém u věcech tiskových (zákon č. 4/1863) byl obsažen v IV. částce zákonníku říšského, č. 7, str. 157, který byl vydán dne 23. ledna 1863.

³⁰ Jakub KONČELÍK, Pavel VEČEŘA, Petr ORSÁG, *Dějiny českých médií 20. století*, Praha 2010, s. 19.

³¹ Ve druhé polovině 19. století začal vycházet například list *Čas* JUDr. Aloise Krásky, časopis *Hlas* dr. Finka a v neposlední řadě *Národní listy*, kde pod vedením MUDr. Edvarda Grégra působil mimo jiné i František Palacký. Na počátku 20. století byl český tisk v závislosti na politické diferenciaci taktéž rozdělen na tisk stran buržoazních a naproti tomu na tisk stran dělnických. K nejvýznamnějším stranickým deníkům této doby patřil *Venkov*, jakožto agrární, sociálně demokratické *Právo lidu* a národně sociální *České slovo*. V již zmíněném agrárnickém deníku *Venkov* můžeme nalézt mnoho případů velmi prorakouských a s habsburskou monarchií loajálních článků z doby první světové války. Více k tomuto možno nalézt v těchto publikacích: M. BERÁNKOVÁ, *Dějiny československé žurnalistiky*. Díl I. Praha 1981; dále J. KONČELÍK, P. VEČEŘA, P. ORSÁG, *Dějiny českých médií 20. století*, Praha 2010.

³² Ke zrušení suspenze listů došlo 15. října 1868, tiskové porotní soudy rušil zákon z 9. března 1869, inzertní daň se dočkala zrušení v roce 1874, k odstranění novinářské kauce bylo přikročeno 9. září 1898 a nakonec 27. prosince 1899 byly odstraněny i novinové kolky. M. BERÁNKOVÁ, *Dějiny československé žurnalistiky*. Díl I., s. 149-148.

Další zlom nastal dne 28. července roku 1914, kdy byla vyhlášena habsburskou monarchií Srbsku válka a tím byl započat válečný konflikt, do kterého se postupně zapojil takřka celý svět. Jako na běžícím pásu začaly být vydávány nové zákony a nařízení, které neminuly ani tisk.

Již během prvních týdnů došlo k vydání několika tiskových opatření. Jako první byla hned v létě 1914 zavedena opravdu přísná předběžná cenzura a následně díky novému zákonu o dočasné suspenzi tisku pozastaveno vydávání 46 listů. Počátkem srpna bylo vydáno mimořádné tiskové opatření, podle kterého listy nevycházející denně nesměly publikovat zvláštní vydání, přičemž deníky mohly vydat zvláštní list pouze jednou denně, pravidelně vycházející listy nesměly být rozšiřovány kolportáží. Většina listů se neodvážila vydávat něco, co by mohlo být označeno cenzurou za nevhodné, redaktoři se spíše snažili psát neutrálně. Ani to ale často nestačilo. Vídeň přímo nakazovala psát prorakousky. Aby to mohlo takto bez větších obtíží fungovat, dostávaly redakce přesné instrukce o tom, co je a co není možno publikovat, dokonce jim byly dodávány i celé články, které měly být vydávány za vlastní. Do hledáčku cenzury se mimo obsahu článků dostala i jejich grafická úprava. Nebylo mnoho možností, kde by se dala publikovat nějaká vlastní redakční práce. Jedinou šancí zůstávaly zprávy o dění ve válce, které byly vydávány každý týden, drobné zprávy, nějaké fejetony, nedělní přílohy různých listů apod. A i tak se veřejnost často dozvídala mnohé se zpožděním. Jak již ale bylo řečeno výše, až do jara roku 1917, tedy takřka po celou dobu trvání války, vycházela většina článků loajálních k habsburské vládě.³³

2.4. Český tisk v období první republiky

Po válce, nyní tedy v Československu, došlo ke vzniku a vývoji dalších sdělovacích prostředků. Byly jimi různé tiskové agentury, rozhlas, zpravodajský film, televize. Byl to ovšem tisk, který zůstával médiem s největší možností ovlivňování veřejného mínění. Díky tomuto faktu se tedy cenzura zaměřovala stále především na tisk.³⁴

³³ TAMTÉŽ, s. 221-222.

³⁴ V době první republiky docházelo k užší specializaci novinářů. V novinách se vyskytovaly nejen články z oblasti vnitřní a zahraniční politiky, ale i texty týkající se ekonomiky, společnosti, kultury a sportu. Nechyběly ani soudničky, fejetony, glosy a v neposlední řadě i často rozsáhlá a bohatá inzerce. Jako obrazové přílohy začaly převažovat fotografie nad kresbou, s výjimkou velmi oblíbených karikatur.

Dne 28. října roku 1918 byl vydán Národním výborem první zákon nového státu, který potvrzoval platnost všech dosavadních říšských i zemských zákonů. To samozřejmě platilo i pro všechna tisková nařízení a zákony.³⁵ V únoru roku 1920 došlo k vydání ústavní listiny (zákon č. 121/1920 Sb. z. a n. kterým se uvozuje ústavní listina Československé republiky), kde byla v několika paragrafech řešena i otázka tisku. Například § 113 zaručoval svobodu tisku, shromažďování a zakládání spolků. Dále se tento paragraf také zmiňuje o faktu, že není povolena předběžná cenzura tisku. Dalším, § 117, byla dána svoboda slova, písma, tisku apod., s nenápadnou formulkou „v mezích zákona“. Mohlo se tedy na první pohled zdát, že konečně bylo dosaženo opravdové svobody projevu a tisku. Idyla ale netrvala dlouho. Již 14. dubna 1920 byl vydán zákon o mimořádných opatřeních (zákon č. 300/1920 Sb. z. a n., o mimořádných opatřeních), jímž bylo uvedeno vše na pravou míru.³⁶ Hned v § 1 stálo, že *„za války nebo tehdy, nastanou-li uvnitř státu události, ohrožující zvýšenou měrou celistvost státu, jeho republikánskou formu, ústavu nebo veřejný klid a pořádek, mohou být podle tohoto zákona učiněna mimořádná opatření, obmezující nebo rušící dočasně svobody zaručené ústavní listinou v § 107, 112, 113 a 116 a zákonem o ochraně svobody osobní, domovní a tajemství listovního, a v souvislosti s nimi i jiná opatření.“*³⁷ Podle tohoto zákona měla mít případná nařízení, z usnesení vlády a po následném schválení prezidentem republiky, dobu trvání nejdéle tři měsíce a to ještě pouze za předpokladu, že se jednalo o nezbytnou ochranu státu, republikánské formy, ústavy nebo o obnovu veřejného klidu a pořádku.³⁸ Přímo svobody tisku se týkal § 10 tohoto zákona, kde bylo pojednáváno o případných omezeních ve vydávání a rozšiřování časopisů, které mohly být v nutných případech buď pod zvláštním dozorem, nebo bylo možno přistoupit až k pozastavení jejich rozšiřování. Taktéž zde bylo uvedeno, že *„...časopisům periodickým může být*

Tisk doznal změn i po stránce stylistické, kdy se stával věcnějším. Upřednostňovány byly informace aktuální, reflektující současné dění. J. KONČELÍK, P. VEČEŘA, P. ORSÁG, *Dějiny českých médií 20. století*, s. 37-38.

³⁵ Jednalo se o zákon č. 11/1918 Sb. z. a n., o zřízení samostatného státu československého (tzv. recepční zákon). V platnost vešel 28. října 1918. Barbara KÖPPLOVÁ a kol., *Dějiny českých médií v datech. Rozhlas – Televize - Mediální právo*, Praha 2003, s. 347. V průběhu dalších měsíců došlo k podání několika návrhů nového tiskového zákona, účinnosti nenabyl však po dlouhou dobu žádný.

³⁶ M. BERÁNKOVÁ, *Dějiny československé žurnalistiky*. Díl III. Český a slovenský tisk v letech 1918-1944, Praha 1981, s. 73.

³⁷ Sbírká zákonů a nařízení státu Československého, zákon č. 300/1920 Sb. z. a n. §1.

³⁸ TAMTÉŽ, zákon č. 300/1920 Sb. §2.

uložena povinnost předkládati povinné výtisky ve lhůtě nejvýše dvou hodin před vydáním; pro jiné tiskopisy do šesti tiskových archů může tato lhůta být stanovena až na tři dny, pro tiskopisy obsáhlejší až na osm dní.³⁹ Za porušení tohoto zákona byla v § 13, při nemožnosti užití přísnějšího trestu, uvedena možnost pokuty až do výše 10 000 Kč, případně i trest vězení v trvání až jeden měsíc nebo kombinace obojího.⁴⁰ Bylo tedy sice umožněno začít vydávat tiskopis ve chvíli, kdy byl teprve dodán na příslušný úřad, jenž měl provést případné cenzurní zásahy a nečekat tedy na vyjádření. Svoboda tisku byla však i takto neveliká.

Není tedy nic nepochopitelného na tom, že mezi novináři panovalo velké znepokojení. Brzy se začali domáhat vydání nového uceleného tiskového zákona. V průběhu let se objevily snahy o změnu, které ovšem nepřinesly jediný nový zákon. Po celých dvacet let si vláda vystačila s novelizacemi tiskových zákonů z doby habsburské monarchie, případně s příležitostným vydáváním pouhých nařízení a norem.⁴¹ Tyto nové předpisy, kterých byly desítky, dopomohly k vytvoření velmi nepřehledného systému, který se jevil ještě horším oproti předchozím. Svobody tisku stále nebylo dosaženo, spíše naopak. Mezi nejdůležitější nařízení patřil zákon na ochranu republiky, tisková novela, zákaz prodeje a vystavování komunistického tisku a v neposlední řadě i malým tiskovým zákonem.

Poté, co byl spáchán atentát na ministra financí Aloise Rašína (5. ledna 1923), se dne 19. března 1923 Národní shromáždění republiky Československé usneslo na vydání zákona na ochranu republiky⁴² (zákon č. 50/1923 Sb. z. a n., na ochranu republiky). Zde byly skrze paragrafy o tzv. nedovoleném zpravodajství ministerstvu národní obrany a vnitra umožněny hojné konfiskace a celkově došlo k velkému omezení svobody tisku.⁴³ Na základě § 34 bylo možno přistoupit k pozastavení tisku jakéhokoliv konfiskovaného listu. „Nabyli-li výrok právní moci, může politický úřad druhé stolice naříditi zastavení tiskopisu, a to u tiskopisů, vycházejících alespoň pětkrát týdně, nejdéle na jeden měsíc,

³⁹ TAMTÉŽ, zákon č. 300/1920 Sb. §10.

⁴⁰ TAMTÉŽ, zákon č. 300/1920 Sb. §13.

⁴¹ M. BERÁNKOVÁ, *Dějiny československé žurnalistiky*. Díl III., s. 74.

⁴² Zákon na ochranu republiky vstoupil v platnost dne 1. 5. 1923 a k jeho zrušení došlo 24. 10. 1948 zákonem č. 231/1948 SB. z. a n. Dvakrát bylo také přikročeno k jeho novelizaci. Zákonem č. 20/1938 Sb. z. a n. a dále zákonem č. 30/1945 Sb. z. a n., B. KÖPPLOVÁ a kol., *Dějiny českých médií v datech*, s. 351.

⁴³ Sbírka zákonů a nařízení státu Československého, zákon č. 50/1923.

*u tiskopisů, vycházejících alespoň třikrát týdně, nejdéle na dva měsíce a u ostatních tiskopisů nejdéle na šest měsíců. Proti tomuto zastavení není opravných prostředků.*⁴⁴ Pokud by nějaký list i přes pozastavení tisku nadále publikoval své myšlenky pod jiným jménem, měl tiskový úřad při tomto podezření možnost nakázat znovu zákaz jeho tisku. Při opakovaném vydávání periodického tisku, který byl již předtím zastaven (a to i několikrát) nastupoval trest vězení v řádu osmi dnů až šesti měsíců. Tento zákon také nepřipouštěl podmíněčné odsouzení pro osoby starší osmnácti let nebo tresty nižší, než byla zákonná sazba.⁴⁵ Za vydané zprávy a informace nesl plnou zodpovědnost odpovědný redaktor. Uvedením zákona na ochranu republiky byl de facto povýšen do trvalého stavu zákon o mimořádných opatřeních z roku 1920 (zákon č. 300/1920 Sb. z. a n.), který měl sloužit výhradně v dobách nepokojů, za války apod. Bohužel se ukázalo, že nebyli tehdy daleko od pravdy ti, kteří tvrdili, že za doby monarchie byla svoboda tisku větší.

Očekávané svobody se novináři nedočkali ani v dalších letech, proces pokračoval právě naopak. Dne 30. května 1924 byla vydána tzv. „*tisková novela*“ (zákon č. 124/1924 Sb. z. a n. o změně příslušnosti trestních soudů a odpovědnosti za obsah tiskopisu ve věcech křivého obvinění, utržení a urážek na cti),⁴⁶ kterou byly upraveny nebo případně doplněny některé zákony z doby monarchie. K vydání této novely bylo přistoupeno poté, kdy se komunistickému tisku podařilo odhalit a následně i otisknout korupční skandály koaličních politiků. Novela měla tedy primárně sloužit k zamezení otisknutí jakékoliv kritiky, především tedy ze strany komunistického tisku. Již v § 1 bylo uvedeno, která ustanovení zůstávala v platnosti a která naproti tomu byla zrušena. Díky tomu docházelo často ke komplikacím, kdy vedle sebe stály zákony, které si navzájem odporovaly, také samotná novela byla velmi nepřehledná. Za obsah daného tisku byl odpovědný každý, kdo daný text napsal, uveřejnil, dokonce i ten, kdo třeba jen předal informace. Redaktoři odpovědní za tisk se tak velmi rychle dostali pod velký tlak, který je nutil nejen k porušování redakčního tajemství, ale i k prozrazování svých

⁴⁴ Nevhodným obsahem tiskopisu bylo možno spáchat několik trestných činů, jako byla kupříkladu zrada státu, nedovolené podněcování k jakékoliv trestné činnosti či nedovolené zpravodajství. B. KÖPPLOVÁ a kol., *Dějiny českých médií v datech*, s. 351.

⁴⁵ Sbíрка zákonů a nařízení státu Československého, zákon č. 50/1923 Sb. § 34.

⁴⁶ Tisková novela nabyla účinnosti dne 23.6. 1924, zrušena byla k. 1.8. 1950 zákonem č. 86/1950 Sb. z. a n. B. KÖPPLOVÁ a kol., *Dějiny českých médií v datech*, s. 353.

zdrojů informací.⁴⁷ Takový zákon znamenal ještě větší zostření cenzury, než tomu bylo dopsud.

Tato doba vyniká neskutečným množstvím cenzurních zásahů zaměřených obzvláště proti tisku komunistickému a v menší míře proti tisku pokrokovému. Konfiskací bylo postiženo vše, co zákon na ochranu republiky označil jako „nedovolené zpravodajství“. Cenzurní komise se samozřejmě zaměřovala obzvláště na listy komunistické, které tak byly mimo jiné i zbaveny svobody publikace projevů komunistických poslanců. Několika dalšími výnosy z přelomu srpna – září roku 1929 bylo zakázáno prodávat pokrokové a hlavně komunistické listy v prodejnách tabáku na nádraží a na novinových stáncích. I přes to, že byla cenzura v této době, pochopitelně, zaměřena především proti tisku politickému, dostalo se samozřejmě i na jiné oblasti tehdejšího společenského života.⁴⁸

Řada zákonů a nařízení týkajících se tisku byla vydána roku 1933. Jednalo se o nařízení č. 72/1933 Sb. z. a n., kterým se zakazuje dopravovati do Československé republiky některé cizozemské periodické tiskopisy.⁴⁹

Dne 28. června 1933 došlo k vydání zákona (zákon č. 108/1933 Sb. z. a n. o ochraně cti), který rozšiřoval pojmy z dosavadních tiskových nařízení, tedy pojmy jako urážka, pomluva a utržení na cti. Jakákoliv tisková urážka byla kvalifikována jako trestný čin, což mělo za následek další zpřísnění postihů odpovědných redaktorů.⁵⁰

⁴⁷ Redaktoři, odpovědní za daný tisk, se tak ocitli pod pohružkou vězení v trvání až do 6 měsíců a možnou pokutou ve výši do 10 000 Kč. Potrestaný redaktor poté nesměl po další dva roky zastávat znovu funkci odpovědného redaktora. Mimo to byl nucen taktéž uveřejnit svůj rozsudek spolu s tiskovou opravou závadného článku. Pokud by došlo k odsouzení redaktora pětkrát až desetkrát během jednoho roku, mohlo dojít k odebrání všech sazebních a dopravních výhod tisku až po dobu šesti měsíců. M. BERÁNKOVÁ, *Dějiny československé žurnalistiky*. Díl III., s. 76-77.

⁴⁸ Dne 9. 3. 1927 došlo k ratifikaci (prezidentem T. G. Masarykem a ministrem zahraničí E. Benešem) Mezinárodní úmluvy č. 96/1927 Sb. z. a n., o potlačování obchodu s necudnými publikacemi a jich rozšiřování. Znění úmluvy bylo sepsáno v Ženevě roku 1923. Bylo zakázáno zhotovovat, skladovat, dovážet i přepravovat, či obchodovat s jakýmikoliv „necudným“ materiálem. A to ať už se jednalo o spisy, výkresy, rytiny, malby, obrazy, fotografie nebo právě tiskoviny. Podpisem této úmluvy se Československo zavazovalo vyhledat a tvrdě potrestat každou osobu, která by se provinila jakýmkoliv výše zmíněným trestným činem. Mezinárodní úmluva vstoupila v platnost 11. 4. 1927. B. KÖPPLOVÁ a kol., *Dějiny českých médií v datech*, s. 354.

⁴⁹ Nařízení zakazovalo rozšiřování a dovoz mnohých zahraničních periodik. V platnost vešlo ke dni 11. 5. 1933 a zrušeno bylo 1. 8. 1954 zákonem č. 36/1953 Sb. TAMTÉŽ, s. 356.

⁵⁰ Zákon o ochraně cti nabyl účinnosti k 7. 7. 1933, ke zrušení došlo 1. 8. 1950 zákonem č. 86/1950 Sb. Na zákon bylo také navázáno vyhláškou ministra spravedlnosti č. 145/1933 Sb. z. a n., vydanou dne 7. 7. 1933, kdy také vstoupila v platnost. Vyhláška, kterou se vyhláší znění zákona ze dne 30. května 1924, č. 124/1924 Sb. z. a n., o změně příslušnosti trestních soudů a odpovědnosti za obsah tiskopisu ve věcech

O pár dní později, tedy 10. července 1933, byl Národním shromážděním předložen další návrh zákona (zákon č. 124/1933 Sb. z. a n., kterým se doplňuje zákon na ochranu republiky).⁵¹ Pod § 34 zákona č. 50/1924 Sb. byl vložen § 34a, který dával vládě možnost, rozšířit okruh trestných činů, pro které by mělo dojít k pozastavení periodického tiskopisu a také možnost prodloužení doby samotného pozastavení. Doba pozastavení periodického tiskopisu měla být prodloužena u těch, které vycházely alespoň pětkrát týdně až na dobu tří měsíců. Naproti tomu tiskopisy vycházející alespoň třikrát týdně, mohly být pozastaveny až na šest měsíců. To vše „...*Vyžaduje-li toho účinnější ochrana bezpečnosti nebo vážnosti republiky, její ústavy nebo obecného míru v ní...*“⁵² Následovaly další dva zákony. Prvním (zákon č. 125/1933 Sb. z. a n., jímž se provádějí některá ustanovení zákona o změně příslušnosti trestních soudů a odpovědnosti za obsah tiskopisu ve věcech křivého obvinění, utrhaní a urážek na cti), byl doplněn a z části změněn zákon o mimořádných opatřeních.⁵³ Významnějším byl však tzv. malý tiskový zákon (zákon č. 126/1933 Sb. z. a n., kterým se mění a doplňují tiskové zákony) v první řadě zpřísnil předchozí zákony o kolportáži. Zemský úřad mohl přikročit k zákazu kolportáže tisku, který měl podvracet samostatnost, ústavní jednotnost, celistvost, demokraticko-republikánskou formu státu apod. Zákaz kolportáže byl uplatňován především proti levicovému a fašistickému tisku.⁵⁴ Dále definoval novou skupinu, která by mohla být ohrožena tiskem a tou byla mládež. S čímž souviselo ustanovení postihů v případě, že by nějaký list byl shledán nevhodným vzhledem k mravní výchově mládeže. Nová opatření se týkala také zahraničních tiskovin, jejichž dovoz mohl být rovněž snadno zakázán.⁵⁵

Dne 18. 7. 1933 bylo vládou Československé republiky přijato nařízení č. 150/1933 Sb. z. a n., o zastavování periodických časopisů. Došlo k rozšíření

křivého obvinění, utrhaní a urážek na cti. Zrušena byla 1. 8. 1950 zákonem č. 86/1950 Sb. TAMTÉŽ, s. 357.

⁵¹ Zákon vešel v platnost dne 23. 7. 1933, zrušen byl 24. 10. 1948 zákonem č. 231/1948 Sb. z. a n. TAMTÉŽ, s. 358.

⁵² Sbírnka zákonů a nařízení státu Československého, zákon č. 124/1933 Sb. § 34a.

⁵³ Zákon nabyt účinnosti dne 15. 7. 1933, zrušen byl 9. 6. 1948 zákonem č. 150/1848 Sb. z. a n. (Ústavou ČSR). B. KÖPPLOVÁ a kol., *Dějiny českých médií v datech*, s. 358. Dále také viz Sbírnka zákonů a nařízení státu Československého, zákon č. 125/1933 Sb. z. a n.

⁵⁴ Zákon vešel v platnost 23. 7. 1933, ke zrušení došlo 28. 12. 1950 zákonem č. 183/1950 Sb. B. KÖPPLOVÁ a kol., *Dějiny českých médií v datech*, s. 359.

⁵⁵ Sbírnka zákonů a nařízení státu Československého, zákon č. 126/1933 Sb.

a doplnění některých předchozích zákonů. Byl rozšířen i výčet přestupků, po kterých mohlo následovat pozastavení tiskopisu. Také samotná možná doba pozastavení byla prodloužena.⁵⁶

O rok později, tedy 10. července 1934, byl vydán další zákon (zákon č. 140/1934 Sb. z. a n., kterým se mění a doplňují zákon na ochranu republiky a zákony tiskové).⁵⁷ Zákon byl složen ze dvou částí. Část první se týkala změn a doplňků zákona na ochranu republiky ze dne 19. března 1923, č. 50 Sb. z. a n., ve znění zákona ze dne 10. července 1933, č. 124 Sb. z. a n. Ve druhé části se nacházely změny a doplňky zákona ze dne 10. července 1933, č. 126 Sb. z. a n., kterým byly měněny a doplňovány tiskové zákony. Byl rozšířen seznam míst, kde mohlo případně dojít k zákazu rozšiřování tiskopisů. Vzhledem k tomu, že tento zákon umožnil státnímu aparátu zákaz prodeje jakéhokoliv tisku pouze administrativní cestou, došlo k ještě většímu omezení kolportáže, než tomu bylo doposud. Dále bylo uvedeno v povinnost uveřejňování projevů jak presidenta republiky, jeho náměstka tak i členů vlády. Redaktor byl povinen uveřejnit daný text zcela zdarma, bez jakýchkoliv změn a vložek, nejpozději do tří dnů od doručení.⁵⁸

Následovaly ještě další zákony, které se dotýkaly tisku. Dne 16. 7. 1934, byl národním shromážděním přijat zákon č. 163/1934 Sb. z. a n., o zastavování periodických tiskopisů.⁵⁹ Dále nařízení č. 229/1934 Sb. z. a n., o tiskopisech ohrožujících mládež, které bylo schváleno dne 9. 11. 1934.⁶⁰ Dne 28. 5. 1935 došlo vládou republiky ke schválení nařízení č. 118/1935 Sb. z. a n., o povinných výtiscích,

⁵⁶ Nařízení vešlo v platnost k 26. 7. 1933, zrušeno bylo 22. 7. 1938 nařízením č. 150/1938 Sb. z. a n. Roku 1934 došlo k jeho doplnění č. 163/1934 Sb. z. a n. Také bylo dvakrát prodlouženo a to č. 157/1935 Sb. z. a n., o zastavování periodických tiskopisů a č. 165/1937 Sb. z. a n., o zastavování periodických tiskopisů. B. KÖPPLOVÁ a kol., *Dějiny českých médií v datech*, s. 359.

⁵⁷ Zákon nabyl účinnosti k 24. 7. 1934, zrušen byl 28. 12. 1950 zákonem č. 184/1950 Sb. TAMTÉŽ, s. 360.

⁵⁸ Pokud daný periodický tiskopis v této době neměl vyjít, článek musel být uveřejněn v nejbližším možném čísle tohoto listu. Dále bylo nutno uveřejnit projev v jazyku, ve kterém vycházel ten který tiskopis a to pouze na první nebo druhé straně listu. Při neuposlechnutí riskoval redaktor pokutu nebo i pozastavení daného listu do doby, než bude sjednána náprava. Pouze za předpokladu, že projev obsahoval 800 slov a více a nebylo doručeno ani jeho zkrácené znění, bylo možno otisknutí tohoto projevu odepřít. Sbirka zákonů a nařízení státu Československého, zákon č. 140/1934 Sb. § 17a.

⁵⁹ Tento zákon doplňoval a upravoval některé zákony předchozí. V platnost vešel k 26. 7. 1934, zrušen byl k 26. 7. 1935 vládním nařízením č. 163/1934 Sb. z. a n. § 2. B. KÖPPLOVÁ a kol., *Dějiny českých médií v datech*, s. 360-361.

⁶⁰ Nařízení zakazovalo rozšiřování těch tiskopisů, které by mohly mít za následek špatný vliv na mravní vývoj osob mladších osmnácti let. V platnost vešlo k 16. 11. 1934, zrušeno bylo k 1. 8. 1950 č. 88/1950 Sb. TAMTÉŽ, s. 361.

které mimo jiné ustanovovalo, povinnost odevzdávání povinných výtisků. Nařízení upravovalo, kdo měl být touto povinností postižen, kdo nikoliv.⁶¹

Stále se zhoršující situace na mezinárodním poli měla samozřejmě za následek i přiosťření poměrů vnitrostátních. S tím souviselo postupující omezování demokracie. V této době se velmi často přistupovalo k vydávání opatření, která mohla umožnit v případě nutnosti absolutní likvidaci tiskové svobody.

Národní shromáždění přijalo zákon č. 131/1936 Sb. z. a n., o obraně státu, ze dne 13. května 1936. Součástí tohoto zákona byl § 39 Nedovolené zpravodajství, § 40 Opatření v oboru dorozumívacích zařízení, § 41 Opatření v oboru fotografických přístrojů, zařízení a snímků, § 92 Pošta a telegrafy, § 125 Censura a jiná mimořádná opatření k ochraně veřejných zájmů.⁶² Zákon potvrzoval platnost dosud vydaných opatření s menším doplněním. Také byla tímto zákonem zřízena ústřední cenzurní komise: „*Tato komise je povolána, aby podle rozhodnutí a pokynů člena vlády cenzuru jednotně řídila, usměrňovala, jí využívala a ji kontrolovala.*“ Za předpokladu, že by byla vyhlášena branná povinnost státu, měly veškeré orgány provádějící cenzuru podléhat právě výše zmíněné ústřední cenzurní komisi.⁶³

Dne 3. července téhož roku byl vydán také zákon č. 189/1936 Sb. z. a n., o pracovním poměru redaktorů.⁶⁴

Jako důvod k vydání zákonů byla zdůrazňována „*obrana demokracie zleva i zprava*“,⁶⁵ ale veškerý nám dochovaný materiál dosvědčuje, že tomu tak úplně nebylo a že cenzura a persekuce byla velmi jistě namířena přesným směrem.

⁶¹ Nařízení nabylo účinnosti k 8. 6. 1935, zrušeno bylo k 25. 2. 1947 zákonem č. 20/1947 Sb. z. a n. TAMTÉŽ, s. 362.

⁶² Sbíрка zákonů a nařízení státu Československého, zákon č. 131/1936 Sb.

⁶³ Zákon o obraně státu vešel v platnost k 23. 6. 1936, zrušen byl k 2. 5. 1961 zákonem č. 40/1961 Sb. B. KÖPPOVÁ a kol., *Dějiny českých médií v datech*, s. 363-364.

⁶⁴ Sbíрка zákonů a nařízení státu Československého, zákon č. 189/1936 Sb.

⁶⁵ M. BERÁNKOVÁ, *Dějiny československé žurnalistiky. Díl III.*, s. 80.

3. Tiskové právo

Vzhledem k tomu, že tisk byl velmi důležitý pro veřejný život, bylo s ohledem na tehdejší situaci nutné zamezit případnému nebezpečí, které mohlo vzniknout při zneužití tisku a jeho působení na velké masy lidí. Samozřejmě zde byla i snaha chránit naopak tisk před tvrdými zásahy výkonné moci. V prvním případě se tedy jednalo o takové předpisy, které měly sloužit k zabránění konání trestných činů, případně ke snazším trestním řízením. V případě druhém potom zákazy předběžné cenzury.⁶⁶

Tiskové právo první republiky vycházelo ze starých říšských a zemských zákonů o tisku. Spolu se zákony došlo taktéž k přijetí i základních pojmů a institutů. V této kapitole bych ráda předložila jejich základní přehled a také stručnou charakteristiku.

3.1. Periodický tiskopis

K vymezení pojmu periodického tiskopisu (nazývaného později časopis)⁶⁷ došlo právě z důvodu jeho pravidelného vycházení, které s sebou neslo jak výhody, tak i určité povinnosti.⁶⁸ Ty samozřejmě nezůstávaly stále stejné a postupem času přicházely s novými vyhláškami a nařízeními změny s ohledem na politickou, sociální apod. situaci.

O periodickém tiskopisu se zmiňoval již zákon o tisku z roku 1862, podle kterého „*za tištěný spis periodický pokládá se ten, který se vydává alespoň jednou za měsíc, byť i v dobách nestejných.*“ Naopak takové listy, které byly vydávány po částech a až dohromady tvořily jeden celek, byť byly vydávány pravidelně, jako periodický tiskopis uznány nebyly.⁶⁹ Tímto zákonem bylo uvedeno, jaké povinné údaje musel tiskopis obsahovat, a také nutnost předem oznámit jeho plánované vydání.

⁶⁶ Jan HRABÁNEK, *Soustava československého práva tiskového*, Praha – Brno 1934, s. 31.

⁶⁷ Poprvé s definicí časopisu přišlo vládní nařízení č. 118/1935 Sb. z. a n., které v § 9 uvádělo definici tiskoviny, nakladatele a právě časopisu. Jednalo se o tyto body: „1) Tiskovinou rozumí se v tomto nařízení spis, vyobrazení nebo hudebnina rozmnožená tiskem nebo jiným mechanickým nebo chemickým způsobem, vyjmajíc díla kinematografická, fonografická, plastická a snímky fotografické. 2) Časopisem rozumí se tiskovina, která vychází v obdobích, třeba nepravidelných; není jím však dílo vydávané v sešitech nebo ve svazcích, třeba v pravidelných obdobích, tvoří-li svým obsahem celek o sobě. 3) Nakladatelem (vydavatelem) rozumí se i spoluzakladatel (spoluvydavatel), původce i spolupůvodce.“

⁶⁸ J. HRABÁNEK, *Soustava československého práva tiskového*, s. 74.

⁶⁹ Zákon o tisku, č. 3/1863 Sb. § 7.

3.2. Povinné údaje

V § 9 výše zmiňovaného zákona o tisku, byly uvedeny veškeré údaje, které musel obsahovat každý tiskopis (periodický i neperiodický). Jednalo se o tyto:

- 1) název místa, kde byl list vytištěn
- 2) jméno firmy, či tiskaře a nakladatele, v případě periodického listu jméno vydavatele (namísto nakladatele)
- 3) na každém listu periodického tiskopisu jméno alespoň jednoho odpovědného redaktora

Tyto údaje se netýkaly tiskopisů, které byly vydány pouze jako jediné a pro potřebu obchodní, či domácí nebo pro různé potřeby společenského života. Jednalo se např. o různé formuláře, visitní lístky.

3.3. Oznámení o plánovaném vydání tiskopisu

Podle § 10 (téhož zákona) bylo nutné v první řadě plánované vydání tiskopisu oznámit příslušnému státnímu zástupci úřadu bezpečnosti toho okresu, pod který spadalo místo, ze kterého měl být tiskopis vydán. Oznámení muselo obsahovat tyto náležitosti:

- 1) titul (tedy název) periodického tiskopisu
- 2) období, ve kterém bude vycházet
- 3) obsah
- 4) jméno odpovědného redaktora a jeho bydliště (v případě více redaktorů jména a bydliště všech)
- 5) doklad o způsobilosti odpovědného redaktora (dle § 12)
- 6) jméno tiskaře a jeho bydliště
- 7) jméno a bydliště nakladatele (pokud není nakladatelem přímo vydavatel tiskopisu)

Případné změny bylo nutno nahlásit příslušným úřadům nejlépe ještě před vydáním listu. Pokud to nebylo možné (změna náhlá a nepředpokládaná), tak nejdéle do tří dnů. Za předpokladu, že úřad neshledal žádný důvod, proč by neměl být daný

tiskopis vydán, a byla složena povinná kauce, mohlo po osmi dnech dojít k jeho vydání.⁷⁰

3.4. Odpovědný redaktor

Dříve bylo nutné, aby odpovědný redaktor byl morálně bezúhonný člověk s dostatečným odborným vzděláním, které bylo předpokladem k této práci.⁷¹

Nový zákon o tisku (z roku 1862) řešil otázku odpovědného redaktora v § 12. Podle něj se mohl odpovědným redaktorem stát jakýkoliv rakouský občan, který měl své bydliště v místě, kde se daný tiskopis vydával, vyjímaje občany, kteří nemohli být voleni do obecního zastupitelstva z důvodu spáchání nějakého trestného činu.⁷² Jeho povinností bylo pouze uveřejňování oprav, vyhlášek a rozsudků. Zprvu tedy zákon neukládal odpovědnému redaktorovi povinnost zkoumat detailně obsah tiskopisu a ohlídat, jestli jím není způsoben nějaký trestný čin.

Podle dalšího tiskového zákona (z roku 1914) bylo v časopise nutné uvádět jméno odpovědného redaktora. Redaktorem mohl být pouze takový občan, který bydlel na území státu, nebyl v posledních pěti letech potrestán pro žádný zločin nebo během tří let pro přečin. Dále nesměl být v konkursu nebo pod kuratelou, případně si odpykávat trest na svobodě.⁷³

Až vládní návrh zákona o tisku (z roku 1921) přinesl změnu. Od této doby se mohla stát odpovědným redaktorem pouze osoba, která měla přímý vliv na určování obsahu daného tiskopisu. Díky tomu bylo možné ohlídat, aby nedošlo ke spáchání zločinu či přečinu.⁷⁴

Roku 1929 bylo vydáno ustanovení, podle kterého byl vydavatel povinen již s oznámením o vydávání úřadu doložit i prohlášení, ve kterém se zavazoval, že odpovědnému redaktorovi bude umožněno řádně plnit své povinnosti, které mu byly

⁷⁰ Jestliže byl list vydán dříve, než uplynula doba osmi dnů, případně než došlo k zaplacení kauce nebo bylo opomenuto nahlásit změny, hrozila vydavateli (případně nakladateli, redaktorovi nebo tiskaři) pokuta 50 – 200 zl. TAMTÉŽ, č. 3/1863 Sb. § 11.

⁷¹ J. HRABÁNEK, *Soustava československého práva tiskového*, s. 79.

⁷² Zákon o tisku, č. 3/1863 Sb. § 12.

⁷³ J. HRABÁNEK, *Soustava československého práva tiskového*, s. 80-81.

⁷⁴ Důvodová zpráva dále říkala, že pokud někdo dostatečným vlivem nedisponuje, není tedy odpovědným redaktorem a odpovědnost tedy přecházela na vydavatele a vlastníka časopisu. TAMTÉŽ, s. 81.

uloženy zákonem. V případě, že takové prohlášení chybělo, veškerá odpovědnost padala na vydavatele a vlastníka listu.⁷⁵

Odpovědných redaktorů mohlo být i více než pouze jeden.

3.5. Povinný výtisk

Existovaly dva případy povinných výtisků, jeden byl pro cenzurní úřady a druhý náležel knihovnám. První případ tedy sloužil převážně ke snazšímu stíhání trestných činů a také k evidenci tiskopisů. Druhý byl pak využíván k účelům studijním, vědeckým a v neposlední řadě i konzervačním.⁷⁶

Otázku povinného výtisku řešil již § 18 mnohokrát zmiňovaného zákona o tisku z roku 1862. Ten udával povinnost odvádět vždy po jednom výtisku státnímu ministerstvu,⁷⁷ policejnímu ministerstvu, dvorské knihovně a knihovně univerzitní nebo zemské náležitého okrsku. Dále také jeden výtisk správci toho kterého okrsku. Nedoručení požadovaného výtisku mohlo být pokutováno 5 až 50 zl., přičemž případná pokuta nezbavovala nakladatele (resp. tiskaře, pokud se jednalo o zahraničního nakladatele) povinnosti výtisk dodat. Periodický tiskopis bylo nutno odevzdat ihned po jeho vydání, ostatní tisk nejdéle do osmi dnů od vydání.⁷⁸

Vcelku nepřesné znění zákona mělo za následek problémy s dodáváním povinných výtisků. Přesto však tento zákon platil až do roku 1935, kdy bylo vydáno, taktéž již v předchozí kapitole zmiňované, nařízení o povinných výtiscích. Podle § 1 nařízení 118/1935 Sb. z. a n. se povinnost odevzdávat povinné výtisky vztahovala na:

- 1) tiskopisy vytištěné nebo vydané v Československé republice,
- 2) tiskopisy vytištěné nebo vydané v zahraničí, pokud měl nakladatel, vydavatel či původce sídlo v Československé republice.⁷⁹

Povinné výtisky bylo nutno odeslat Národní a univerzitní knihovně v Praze a také ministerstvu vnitra.⁸⁰ Doba odevzdání zůstávala stejná pro neperiodický tisk, a to

⁷⁵ TAMTÉŽ, s. 81-82.

⁷⁶ TAMTÉŽ, s. 99-100.

⁷⁷ Státní ministerstvo bylo dne 2. března 1867 přejmenováno na ministerstvo vnitra. TAMTÉŽ, s. 101.

⁷⁸ Zákon o tisku, č. 3/1863 Sb. § 18.

⁷⁹ Sbírka zákonů a nařízení státu Československého, zákon č. 118/1935 Sb. § 1.

⁸⁰ B. KÖPPLOVÁ a kol., *Dějiny českých médií v datech*, s. 361.

do osmi dnů. Periodické tiskopisy musely odevzdat povinný výtisk okamžitě po vytištění.⁸¹

Další úpravy přišly s vládním nařízením č. 119/1935 Sb. z. a n., podle kterého měly být povinné výtisky dodány také ještě Zemské a universitní knihovně v Brně a Knihovně university Komenského v Bratislavě. Pouze periodické tiskopisy měly být též zasílány zemským úřadům. Knihovna Národního shromáždění v Praze mohla požádat o povinný výtisk jakéhokoliv tiskopisu.⁸²

3.6. Rozšiřování tiskopisů

Podle Hrabánka se jednalo o jednu z nejdůležitějších institucí tiskového práva, jelikož byl s tímto pojmem spjat počátek trestnosti a vlastně i sama trestnost jako taková.⁸³ O rozšiřování tiskopisů se zmiňuje též Sládeček, dle kterého naplnil tiskopis svůj význam právě až ve chvíli, kdy došlo k jeho rozšiřování a myšlenky, které tiskopis obsahoval, se staly majetkem všech.

3.7. Zabavení tiskopisu

Existovalo několik druhů zabavení tiskopisu. Jednalo se o zabavení k účelům důkazním,⁸⁴ zabavení k zabezpečení exekuce,⁸⁵ zabavení preventivně policejní, zabavení represivně policejní a také zabavení prozatímní.

3.8. Prozatímní zabavení

Jednalo se o ustanovení tzv. pořádkové (policejní). Prozatímní zabavení bylo odlišné od zabavení preventivně policejního, o kterém bude zmínka v podkapitole následující. Pokud došlo k zabavení preventivně policejnímu, jednalo se tak výhradně z důvodu podezření z trestného činu, který byl spáchán přímo obsahem daného

⁸¹ Sbírnka zákonů a nařízení státu Československého, zákon č. 118/1935 Sb.

⁸² TAMTĚŽ, nařízení č. 119/1935 Sb., jímž se vydávají podrobné předpisy o povinných výtiscích k účelům úředním a studijním, § 1.

⁸³ J. HRABÁNEK, *Soustava československého práva tiskového*, s. 90.

⁸⁴ Tento typ zabavení byl využíván především ke kontrole neperiodických tiskopisů, které nepodléhaly povinnosti odevzdávat výtisky k cenzuře. Dále mohlo takto docházet k zabavení ilegálních tiskopisů, které k cenzuře nebyly předloženy úmyslně. Zabavení bylo nařizováno soudem. TAMTĚŽ, s. 158-159.

⁸⁵ I v tomto případě se jednalo o zabavení především neperiodických tiskopisů, a to pokud došlo k porušení zákona o nakladatelské smlouvě, zákona o autorském právu, nebo také zákona proti nekalé soutěži. Také zde případně zabavení nařizoval soud. TAMTĚŽ, s. 159.

tiskopisu. Prozatímní zabavení řešilo pouze formální přestupky nebo třeba porušení zákazu vycházení tiskopisu.⁸⁶

Prozatímní zabavení řešil § 487 trestního řádu z roku 1873. Podle něj měl prozatímní zabavení na starosti státní bezpečnostní úřad. K zabavení docházelo, pokud došlo k rozšiřování tiskovin v rozporu s ustanovením tiskových zákonů, případně když byl shledán přímo obsah tisku trestným.⁸⁷ Pokud došlo k nařízení zabavení státním zástupcem, musel ten do tří dnů požádat soud o přezkoumání a případné potvrzení. Tehdy se ale nejednalo o prozatímní zabavení, nýbrž o zabavení represivně policejní.⁸⁸ Naopak pokud nakázal zabavení bezpečnostní úřad, měl státní zástupce za povinnost ve lhůtě tří dnů buď zabavení zrušit, nebo taktéž, jako v případně předchozím, zaslat žádost o potvrzení soudu.⁸⁹ V praxi to fungovalo tak, že v naprosté většině případů přišlo od soudu potvrzení a to ať už úplné, nebo alespoň částečné.⁹⁰ Díky tomuto nebylo možno takřka nikdy požadovat náhradu škody, kterou zabavení způsobilo.⁹¹

Podle Holuba se názory na prozatímní zabavení různily a tehdejší právníci mezi sebou vedli dokonce spor o jeho výkladu. Jedna strana jej hájila, jelikož prý bylo k platnosti nutné soudní potvrzení (Liszt, Miříčka). Druhá strana jej naopak odsuzovala „...nazývající je *privilegium odiosum*.“⁹² Dále také říkali, že „... je to soudcovský nález bez kontradiktorního řízení s okamžitým provedením exekučním a že je to vlastně trest před rozsudkem.“⁹³

Ať už byly názory na prozatímní zabavení jakékoliv, nic to neměnilo na faktu, že se stále jednalo o nejčastější způsob zabavení tiskopisu, který mnohdy pro vydavatele znamenal nemalé finanční ztráty.

⁸⁶ TAMTÉŽ, s. 115.

⁸⁷ Zákon č. 119/1873 ř. z., jímž se uvádí trestní řád, ze dne 23. května 1873, § 487.

⁸⁸ J. HRABÁNEK, *Soustava československého práva tiskového*, s. 116.

⁸⁹ Zákon č. 119/1873 ř. z., jímž se uvádí trestní řád, ze dne 23. května 1873, § 488.

⁹⁰ Miroslav HOLUB, *Svoboda tisku*, 1. část. Všehrd 1924, č. 9, roč. 5, s. 206.

⁹¹ Podle § 490 měl státní zástupce k dispozici lhůtu osmi dnů, během kterých buď potvrdil, nebo prominul případné zabavení tiskopisu. Dle § 491 bylo možné požadovat náhradu škody za předpokladu, že došlo k zániku zabavení (tzn. pokud např. nedošlo k potvrzení zabavení v oné lhůtě osmi dnů) nebo pokud bylo zabavení zrušeno. Poté bylo nutno nárokovat úhradu škody u soudu.

⁹² M. HOLUB, *Svoboda tisku*, s. 206.

⁹³ TAMTÉŽ.

3.9. Zabavení preventivně policejní

Takový způsob zabavení tiskopisu měl sloužit k zabránění páchaní trestných činů a nazýval se také preventivní cenzurou. Týkal se především neperiodických tiskopisů v rozsahu maximálně pěti archů, které bylo nutno předložit k cenzuře ještě před tím, než došlo k jejich rozšiřování. Nebylo ovšem výjimkou, že tisk periodický a komunistický předložil dobrovolně svůj list k preventivní cenzuře. A to zejména z toho důvodu, že chtěl předejít případným pozdějším hmotným škodám. V praxi to vypadalo tak, že poslané listy byly podrobeny cenzuře dříve, než došlo k jejich rozšiřování. K tomu se přikročilo až poté, co příslušný orgán oznámil, zda byly některé pasáže shledány závadnými či nikoliv, a pokud ano, tak které. Takto mohlo dojít k jejich odstranění ještě před samotným tiskem.

Výjimku zde tvořily časopisy denní, které podávaly informace aktuální, a tudíž nemohly čekat na vyjádření. Zde tedy preventivní cenzura využívána nebyla.

Nucená preventivní cenzura byla povolena pouze za doby ohrožení (války), případně jiných výjimečných situací.⁹⁴

3.10. Zabavení represivně policejní

Zabavení represivně policejního se užívalo běžně u periodických i neperiodických tiskopisů, u ilegálních tiskopisů a knih. V tomto případě byl výtisk odevzdán k cenzuře souběžně s jeho vydáním a odesláním k odběratelům a prodávacům. To znamenalo, že k případnému zabavení docházelo buď v tiskárně a expedici, nebo až přímo v prodejnách, čítárnách apod. Na rozdíl od předchozího typu zabavení, měl tento zabránit důsledkům trestných činů, které byly obsahem již expedovaného tiskopisu spáchány. K zabavení bylo možno přistoupit po nařízení státního bezpečnostního úřadu, politického úřadu nebo státního zástupce.⁹⁵

3.11. Systém objektivního řízení

K zavedení objektivního tiskového řízení došlo již několikrát zmiňovaným zákonem z roku 1862. Ačkoliv bylo podle Holuba zprvu přijato kladně, velmi brzy se začaly objevovat názory opačné. Stěžejní podstatou tohoto řízení byl fakt, že obsah

⁹⁴ J. HRABÁNEK, *Soustava československého práva tiskového*, s. 159.

⁹⁵ TAMTÉŽ, s. 160.

tisku byl odloučen od osoby svého autora. Takto došlo k vytvoření právnické osoby z obsahu listu. Díky tomuto mohl list představovat viníka, který spáchal trestný čin, za který mohl být takto potrestán. Trestní řád (přesněji § 492) umožňoval vynesení rozsudku nad tiskopisem, přičemž autor byl jakékoliv viny oprostěn. Bylo tedy možné, aby státní zástupce žaloval přímo tiskopis, nikoliv osobu autora.

V praxi to fungovalo tak, že státní zástupce ve většině případů volil raději právě cestu řízení objektivního. Jedním z nejvýraznějších důsledků bylo proto značné snížení zodpovědnosti autorů za to, co sepíší.⁹⁶ Mohlo takto dojít k zabavení tiskopisů (dokonce i pomůcek, které měly sloužit k výrobě) i bez toho, aby byla trestně stíhána jakákoliv osoba za tiskopis zodpovědná.⁹⁷

Také zákon na ochranu republiky (1923) si ponechal instituce objektivního řízení a objektivního nálezu. K tomu bylo § 34 doplněno další omezení, a to zastavení tisku.⁹⁸

⁹⁶ M. HOLUB, *Svoboda tisku*, s. 206 – 207.

⁹⁷ J. HRABÁNEK, *Soustava československého práva tiskového*, s. 124.

⁹⁸ V této souvislosti je třeba také zmínit § 42 (Zanedbání povinné péče.), který znamenal zpřísnění zodpovědnosti za to, co se stalo obsahem tiskopisu. Spolu s využitím objektivního řízení se jednalo o větší omezení tisku. Sbíрка zákonů a nařízení státu Československého, zákon č. 50/1923 Sb. § 42.

4. Cenzura na Českobudějovicku v praxi

Cenzurní zásahy mělo v době první republiky na Českobudějovicku na starosti Státní zastupitelství (dále pouze SZ) České Budějovice.

4.1. Vznik a vývoj státního zastupitelství jako instituce

Předchůdce můžeme nalézt již v 15. století, kdy došlo na příkaz císaře Zikmunda roku 1437 k založení Úřadu královského prokurátora. Ten měl za úkol zprvu pouze získávat zpět královský majetek, který byl ztracen v době husitských válek. V 16. století byly jeho pravomoci rozšířeny mimo jiné i na vymáhání pokut za trestné činy, na které nestačil soukromý žalobce. Dále se také podílel na zákonodárství a začal zasedat u soudů. V době počátku vlády rodu Habsburků se začal prokurátor objevovat jako ochránce veřejného zájmu. Na konci téhož století, byli k prokurátorovi připojeni i úředníci, čímž došlo ke vzniku úřadu, který byl nazýván prokurátorskou komorou či fiskálním úřadem.

Opravdu první pokusy o vznik jakýchsi státních zastupitelství, která měla za úkol stíhání tiskových deliktů, pozorujeme přibližně od poloviny roku 1848. O rok později byl vydán císařský patent č. 164/1849 ř. z., kterým došlo k úpravě postavení těchto nově vznikajících úřadů.

Opravdové základy institutu byly položeny Stadionovou ústavou z března roku 1849 (respektive jejím § 103). Podle této ústavy se stalo pro státní zastupitelství stěžejním řízení trestní. Jeho úkolem bylo hájit zájmy státu.⁹⁹

Po vzniku Československa se v tomto směru neudály takřka žádné změny. Dne 28. října byl vydán tzv. recepční zákon č. 11/1918 Sb. Kde bylo v čl. 2) uvedeno, že „*Veškeré dosavadní zemské a říšské zákony a nařízení zůstávají prozatím v platnosti.*“ Následně také v čl. 3), že „*Všechny úřady samosprávné, státní a župní, ústavy státní, zemské, okresní a zejména i obecní jsou podřízeny Národnímu výboru a prozatím úřadují a jednají dle dosavadních platných zákonů a nařízení.*“ Takto došlo k převzetí Rakousko-Uherského správního systému.¹⁰⁰

⁹⁹ Josef KUČHTA, Karel SCHELLE, *Historie a současnost státního zastupitelství*, Brno 1944, s. 7-9.

¹⁰⁰ Zákon č. 11/1918 Sb. z. a n., o zřízení samostatného státu československého.

4.2. Konkrétní případy cenzury v praxi

Z předchozích kapitol je zřejmé, že cenzurováno bylo opravdu velké množství listů a nejinak tomu bylo i v Jižních Čechách. Tato situace byla důsledkem toho, že ke konfiskaci mohlo dojít nejen kvůli celým článkům, ale i pro pouhých pár slov. Není překvapivé, že cenzura pracovala nejvíce v posledních letech sledovaného období, v době ohrožení Československé republiky Třetí říší Adolfa Hitlera. Z tohoto důvodu jsem se pokusila naznačit složitost problematiky československé brannosti¹⁰¹ ve vazbě s jihočeským regionem. Zcela úmyslně byla opomenuta celková vojenská situace, která je již dobře popsána v obsáhlé literatuře.¹⁰² Právě z fondu SZ České Budějovice jsem se z velmi obsáhlého pramenného materiálu taktéž pokusila vybrat a ve zkratce interpretovat další typické příklady toho, jak cenzura probíhala a jaké zákony (a jak) byly porušovány (stíhání odpovědného redaktora, letáček – jichž vycházelo taktéž obrovské množství, zabavení celého čísla pro „pár slov“, neshoda SZ a krajského soudu o daném případě, několikeré změny článků).

4.2.1. Cenzura v oblasti tzv. vojenských záležitostí

V archivním fondu je uchována celá řada cenzurních zásahů, které nesly v předmnichovské době Československé republiky název „**tisková přehlídka**“.¹⁰³

¹⁰¹ Prezident T. G. Masaryk (1850-1937) již od počátku vzniku samostatného ČSR podporoval armádu a letectví (Heslo: „Vzduch je naše moře“, což naplňovala organizace Masarykova letecká liga /MLL). Přitom ale pečlivě a pravidelně zdůrazňoval jejich nezastupitelný význam, a to jak pro obranu, tak pro občanský život mladého demokratického státu. Srov. Tomáš G. MASARYK, *Prezidentův program*, uspořádal Prokop MAXA, Praha 1930, s. 184-185; *"Musíme mít armádu, pokud jí mají ostatní; vyplývá to z nynějšího stádia vývoje mravního a hospodářského. Naše armáda musí být také demokratická (poměr důstojníka a vojáka!) a bude jen k obraně; nemáme žádných plánů agresivních. Ale svého a sebe, svobody a statků kulturních budeme brániti se vši rozhodností a věřím mužně a chrabře. Prostě se nikomu nedáme! Stát je organizovanou mocí a chceme tudíž být mocí; nedovolávám se tím násilí a násilnosti. Moc a síla je něco jiného než násilí a násilnictví.*“ Citováno dle Ladislav SUTNAR, *Masarykova práce*, Praha 1930, s. 316, Masaryk prezident, číslo 52, Armáda - nutnost doby.

¹⁰² Proto se omezují na konstatování, že se vojenská a strategická situace republiky i jižních Čech evidentně zhoršila po březnové anexi (anšlusu) Rakouska. Srov. Jaroslav KOKOŠKA, *Plán "Grün"*, Praha 1968; Miloslav JOHN, *Září 1938*, 1, 2. Brno 1997; KOLEKTIV, *Vojenské dějiny Československa (1918-1939)*, III. díl, Praha 1987, s. 472-488. Je nutno připomenout, že se jedná o publikaci, která přináší zajímavé dokumenty, ale je to pouze pohled z pozice KSČ, podobně: Václav KRÁL, *Zářijové dny 1938*, Praha 1971; Richard BOCHENEK, *Od palisád k podzemním pevnostem*, Praha 1972; Ota HOLUB, *A věže mlčí*, Praha 1973; TÝŽ, *Československé tanky a tankisté*, Praha 1980; TÝŽ, *Zrazené pevnosti*, Praha 1982.

¹⁰³ Při pojmenování úřadu se až do počátku 1. republiky užívalo termínu "státní zastupitelství" i "státní návladnictví", zatímco německý termín byl "Staatsanwaltschaft". Za předmnichovské republiky platilo vládní nařízení č. 198 / 1922 Sb. ze dne 14. 7. 1922. V obnovené poválečné Československé republice pak Dekret presidenta republiky č. 70 / 1945 Sb. ze dne 19. 9. 1945.

Tento soubor proto velmi názorně dokumentuje vše z hlediska potřeb obrany státu a utajovaných vojenských skutečností a to, jaké materiály byly úředně povoleny, a které byly naopak SZ rychle zabaveny, jelikož jejich autoři porušili, dle názorů SZ a jeho zaměstnanců, tehdy platná kritéria ochrany státního tajemství. Z tohoto důvodu odesílalo každou, pro ně důležitou, zprávu písemnou formou ministerstvu spravedlnosti v Praze. V případě nutnosti bylo nejdříve telefonováno do Českých Budějovic, či přes policejní ředitelství zaslán fonogram. Podobný postup platil samozřejmě i u ostatních SZ, které působily v dalších regionech Československa.¹⁰⁴

Pro lepší názornost několik příkladů a ukázek postupu SZ ČB.

Z tohoto úhlu pohledu cenzurovalo SZ často i na první pohled zcela nevinně vyhlížející článek, který oznamoval např. sportovní utkání v kopané mezi místními a v obci umístěnou vojenskou jednotkou. Velmi se dbalo na utajení v případech, kdy docházelo k přemístování vojenských posádek, v těchto případech většinou do příhraničních či přímo pohraničních území ČSR.¹⁰⁵ Přitom musel být každému zcela jasný i ten fakt, že se tuto skutečnost německá strana (jak v ČSR, tak i ve Třetí říši) velice rychle dozvěděla, zejména když se přemístěné vojenské těleso ubytovalo, na což musel reagovat starosta dané obce, který měl na starosti postarat se, tedy většinou, pokud už pro ten případ nebyly postaveny přímo vojenské ubikace vojenskou zprávou, o náležité ubytování československých vojáků. Totéž platilo i pro budování opevněných linií československých pohraničních opevnění, jejichž výstavbu nebylo fakticky možno nikdy dokonale utajit.¹⁰⁶ Dále byly centrálně zasílány informace, které články je možno

¹⁰⁴ Srov. např. předchozí poznámku a vládní nařízení č. 198 / 1922 Sb. ze dne 14. 7. 1922.

¹⁰⁵ SOA Třeboň, fond SZ ČB., I / 69, Tlž. 1938, 221 - 325, karton č. 63. Heslo: Přemístění některých vojenských posádek, Ministerstvo spravedlnosti v Praze, V Praze dne 30. dubna 1938, razítko: Důvěrné! Číslo 25 041 / 38 - 17, Potlačení zpráv o přemístování voj. posádek. Všem státním zastupitelstvím! V nejbližší době bude provedeno přemístění některých vojenských posádek. Byla již učiněna opatření, aby se tento odchod z dosavadních sídel vykonal bez veřejného loučení, vítání a pod. Státní zastupitelství se poukazují, aby při tiskové přehlídce věnovaly věci zvýšenou pozornost, a aby jakoukoliv zprávu o tomto přemístění potlačily. Souhlasí se schváleným návrhem. Přednosta výpravny: Pechel, Za ministra: Červíček, v. r. Došlo 1 / 5. 1938, ai 43 / 2, Pres 47 / 1 / 38 - 1.

¹⁰⁶ Srov. Radan LÁŠEK, Karel HŘÍDEL, *Opevnění z let 1936-1938 na Šumavě*, Dvůr Králové 1996; Eduard TROJAN, *Betonová hranice. Československá pohraniční opevnění 1935-1938*, Ústí nad Orlicí 1994; nejnověji: Tomáš SVOBODA, Jan LAKOSIL, Ladislav ČERMÁK, *Velká kniha o malých bunkrech. Československé lehké opevnění 1936-1938*, Praha 2011; Věra BŘEŇOVÁ, Svatava ROHLÍKOVÁ, Oldřich TŮMA, *Bibliografie českých / československých dějin 1918-1995. Výběr knih*,

naopak označit jako nezávadné a tedy mohly být bez problémů SZ propuštěny.¹⁰⁷ Pokud ovšem došlo v nějakém vojenském podniku nebo ve vojenském útvaru k tzv. „mimořádné situaci“,¹⁰⁸ tak, aby se zabránilo vzniku paniky a tzv. „šeptandy“,¹⁰⁹ bylo pro všechna SZ uvedeno, co mohou připustit do tiskových zpráv.¹¹⁰ SZ též rozhodovalo o tom, zda je možno sdělit nějaké informace o návštěvě vojenské delegace ze spojeneckých zemí,¹¹¹ anebo je pokud možno co nejlépe utajit.¹¹²

V květnových dnech roku 1938 se objevila i údajná zpráva SdP o mobilizaci v Československu, na kterou SZ ihned následujícím způsobem zareagovalo.¹¹³ Ovšem

sborníků a článků vydaných v letech 1990-1995. Svazek 1, 2. Rejstříky. Ústav pro soudobé dějiny AV ČR. Praha 1997 a další.

¹⁰⁷ SOA Třeboň, fond SZ ČB., I / 69, Tlz. 1938, 221 - 325, kart. 63. Min. spravedlnosti v Praze, V Praze, dne 21. dubna 1938, SZ v Č. B. obdrželo dne 22. dubna 1938, číslo 23. 134 / 38 - 17 „Velmi nutné! Všem státním zastupitelstvím! Úřady tiskové přehlídky se upozorňují, že tiskovým odborem předsednictva ministerské rady byl tisku dodán článek "Die Paris Geschütze". Tento článek jest nezávadný.“ Souhlasí se schváleným návrhem. Přednosta výpravy. Za ministra: Červíček, v. r.

¹⁰⁸ Tzv. „mimořádnou situací“ či „mimořádnou událostí“ je ve vojenské terminologii vždy míněna situace, kdy došlo k nečekané ztrátě na životech, ať již to bylo v rámci vojenského výcviku (u pozemních nebo leteckých jednotek), srov. poznámka č. 136; nebo při neštěstí ve vojenských závodech, jako byl výbuch munice při její výrobě nebo při jejím plnění do nábojů jako střeliva! Srov. poznámka č. 137.

¹⁰⁹ SOA Třeboň, fond SZ ČB., I / 69, Tlz. 1938, 221 - 325, karton č. 63. Heslo: Pouze zprávy úřední. Ministerstvo spravedlnosti v Praze V Praze dne 14. června 1938. Číslo 40 461 / 38 - 17. Důvěrné, VELMI NUTNÉ! Všem státním zastupitelstvím, SZ se poukazují, aby při tiskové přehlídce propustila o neštěstích v armádě, zejména leteckých, pouze zprávy úřední. Všechny ostatní zprávy o těchto neštěstích buďtež potlačeny na základě 23 zák. č. 50 / 23. Souhlasí se schváleným návrhem. Přednosta výpravy Peckel. Za ministra: Červíček v. r.

¹¹⁰ SOA Třeboň, fond SZ ČB., I / 69, Tlz. 1938, 221 - 325, kart. 63. SZ / St. zást. dr. Klenka / telefonuje 23. 4. 1938 v 11,30 hod. tiskový pokyn: O dnešním výbuchu v továrně ve Vlašimi buďtež při tiskové přehlídce propuštěny pouze zprávy úřední. Heslo: VÝBUCH Zapsáno rukou, 43 / 2 / 244. Pres. 45 / I / 38 - 1 TISK: Prezidium zemského úřadu v Praze, číslo 27. 258. „V Praze dne 23. dubna 1938. Důvěrné!! 43 / 2 / 244. Pres. 45 / I / 38 - 2 Výbuch v továrně na střelivo ve Vlašimi - tiskový pokyn. OBĚŽNÍK Pánům přednostům všech okresních úřadů, policejních expozitur, policejních ředitelství, státních policejních úřadů a jich expozitur v zemi České. Ministerstvo vnitra vydalo dne 23. dubna 1938 tento tiskový pokyn: "O dnešním výbuchu v továrně na střelivo ve Vlašimi buďtež při prohlídce tisku propuštěny pouze zprávy úřední". O tom se podřízené úřady, konající tiskovou prohlídku, vyzumívají za účelem dalšího opatření. V sídlech státních zastupitelství, třeba vyzumětí ihned také státní zástupce. Za zemského prezidenta: Dr. Glanz.

¹¹¹ V rámci Malé dohody to bylo Rumunsko a Jugoslávie, většinou to ale byla Francie, po r. 1935 to byl zcela nový spojenec = Sovětský svaz (SSSR).

¹¹² SOA Třeboň, fond SZ ČB., I / 69, Tlz. 1938, 221 - 325, kart. 63. Heslo: Návštěva voj. mise / jugl /. Ministerstvo spravedlnosti v Praze V Praze dne 18. 5. 1938. Číslo 29 170 / 38 - 17 Důvěrné! Všem státním zastupitelstvím, SZ se poukazují, aby při tiskové přehlídce potlačila /23 zák. 50 / 23/ zprávy o tom, že do Československa přijela šestičlenná vojenská mise z Jugoslávie ve zvláštním posláním a mimo jiné prohlíží různé tovární podniky a navštíví i některé vojenské útvary a posádky. V Československu se zdrží tato komise asi do konce května. Za ministra: Červíček, v. r.

¹¹³ SOA Třeboň, fond SZ ČB., I / 69, Tlz. 1938, 221 - 325, kart. 63. Heslo: Poplašné zprávy SDP o mobilizaci "zastírané". Státní zastupitelství v Č. Budějovicích, došlo 22. 5. 1938. Policejní ředitel. zde / Dr. Paleček / telefonuje tiskový pokyn: „SDP (správně dnes SdP) dodala tisku zprávy, že čs. vláda

mimořádnou a svým způsobem i jistě zcela oprávněnou pozornost věnovalo SZ problematice rozšíření různých protiněmeckých textů, písní, říkanek a vtípů všeho druhu, kterých se polovině roku 1938 vyrojilo značně velké množství. Místní němečtí představitelé toto vše vždy velice pečlivě zdokumentovali a výsledky svých důkladných šetření zaslali svým politickým parlamentním zástupcům, kteří se pak kolektivně rozhodli reagovat. Jednalo se především o parlamentní německé představitele SdP. Jednalo se o parlamentní interpelace poslance SdP Ernsta Kundta adresované vládě ČSR, „že vojenské osoby a učitelé rozšiřují provokační štváčské písně“. Opis této naléhavé interpelace rozeslalo Vrchní státní zastupitelství v Praze.¹¹⁴ SZ v Českých

mobilizovala a že jde o mobilizaci, ač to je všelijak zastíráno". Veškeré zprávy v tisku buďtež bezpodmínečně potlačeny. Kalkus.“ Ve skutečnosti se jednalo jen o tzv. částečnou mobilizaci čs. branné moci, která musela být co nejvíce a co nejdéle utajena.

¹¹⁴ SOA Třeboň, fond SZ ČB., I / 69, Tlž. 1938, 221 - 325, kart.. 63. Vrchní státní zastupitelství V Praze dne 7. srpna 1938. Číslo 10 853 / 38 – 1. VELMI NUTNÉ! Všem státním zastupitelstvím v Čechách, k nahlédnutí zasílá se opis naléhavé interpelace poslance E. KUNDTA, s poukazem, aby byla podána zpráva, zda písně v interpelaci citované nebyly při tiskové přehlídce některým státním zastupitelstvím již zabaveny. Tyto písně buďtež při tiskové přehlídce bezpodmínečně potlačeny. V Praze dne 5. srpna 1938. V zastoupení: Dr. Klíma. OPIS. Opis k č. j. 44 528 / 38 – 17. Naléhavá interpelace poslance E. Kundta vládě, že vojenské osoby a učitelé rozšiřují provokační štváčské písně. Celé týdny se konají mezi vládou a zmocněnci sudetoněmecké strany, předseda Konrád Henlein, porady, ve kterých se hledají základy, mající umožnit psychologické vyrovnání mezi oběma národy. Za těchto pokusů vojíní a čeští učitelé v pohraničních územích velmi těžce provokují německé obyvatelstvo posměšnými písněmi. Tak učitel české obecné školy v Horním Benešově, František Hasil, při vyučování napsal dne 22. června 1938 dětem na tabuli, přednášel a předzpěvoval tyto verše: *"Pod Berlínem, nad Berlínem, Hitler se tam pase, Pojďte s námi, vy vojáci, Zabijem to prase."* Přiměl děti, aby se této písni naučily, což také učinily. Děti nyní tuto píseň stále zpívají a provokace se tomuto pedagogovi bezvadně zdařila. Vojíní královehradecké posádky, ale také jiných posádek, zpívají zase od jistého času veřejně tuto píseň: *"Na našich hranicích stojí ruská stráž, nečekej Adolfe, nás se nedočkáš, nečekej, jdi už spát, nech si o nás zdát, přijď, Adolfe, časně z rána, otevře se česká brána, budem maširovat. Na našich hranicích stojí česká stráž, Adolfe Hitlere, nás už nespapáš, my nejsme Vestfálsko ani Rakousko, nemysli, že my se dáme, my se boje nelekáme, to bys musil jináč vypadat. Na našich hranicích stojí kanóny, kaprále Hitlere, Čech se nebojí, však přijde jednou čas, kdy si zlomíš vaz, chytne tě za nožičky, strčíme tě do truhličky, tam pak můžeš diktovat. Pojď s námi, Ado zlatý, maširovat, ať také něco užiješ. Až budou s nebe bomby padat, ať také jednu dostaneš. Dostaneš jí do hlavy, žádný ti ji nespraví, pak bude celá mocná říše koukat, jak umí Rusko bojovat. Dostaneš jí z obou stran, poženem tě za Jordán, pak bude signor Mussolini koukat, jak umí Ada utikat."* Tutéž píseň zpívají od 11. června 1938 čeští žáci i dospělí v Trnávce podle staré české národní písně. Také v české škole ve Vimperku učitel vyučuje školní mládež od konce června 1938 téže písni, a přikázal jim, aby se této písni doma naučily nazpaměť, což také děti hned učinily a nyní zpívají tuto píseň veřejně. Ostatně, bylo lze slyšet tuto píseň o slavnostních dnech sokolského sletu v převážné části pražských hostinců a ulic. K této písni si pěší pluk ve Vimperku připojil ještě jeden zvláštní. Dne 26. června 1938 asi ve 3/4 7 pochodovalo oddělení tohoto pluku pod velením záložního poručíka Haclíka ulicemi města a zpívalo tuto píseň. Také čtvrtá rota tohoto pluku pod velením poručíka Schobra zpívá tuto píseň skoro denně za pochodu z kasáren a při ranním tělocviku. Píseň ta zní: *"Sotva, že jsme z vojny přišli domů, zas nás volali, abychom šli na Šumavu zahnat Henleiny, Henleinovci, ať jste, kde jste, my Vás najdeme, my za Vámi do Berlína, pěšky dojdeme."* V Trnávce zpívají dále školní děti a dospělí tuto posměšnou píseň: *"Pod*

Budějovicích poslalo následující odpověď.¹¹⁵ Představitelé ČSR také usilovali o to, aby měla úspěch jejich snaha, která spočívala v podobě mocného souseda tzv. „pokud možno co nejméně provokovat“! Asi právě proto byl použit následující postup při konfiskaci říšskoněmeckého tisku.¹¹⁶ Počty zabavených kusů tisku z ciziny, posílaných

Berlínem, nad Berlínem, Hitler se tam pase, Hitler se tam pase, Hitler se tam pase. Vem Staline, vem flintičku, zabij to prase, zabij to prase, zabij to prase. Já to prase nezabiju, já je dobře znám, já je dobře znám, já je dobře znám, on má krční souchotiny, však on chcípne sám, však on chcípne sám, však on chcípne sám, však on chcípne sám. Také za sokolského sletu mohli jsme při průvodu sokolských dorostenců slyšet tuto odříkávaný sbor: *"My jsme děti Jana Žižky, rozbijeme Němcům držky."* Komentář k těmto faktům není zapotřebí. Poněvadž se z příslušného místa dosud nic nestalo, aby tato zpěvácká tažení byla zakázána, tážeme se vlády: 1. Jest vláda ochotna dáti tyto události přísně a důkladně vyšetřiti? 2. Jest vláda ochotna učiniti vhodná opatření, aby tato zpěvácká cvičení byla zastavena? 3. Jest vláda ochotna pečovati, aby proti těmto učitelům a vojínům bylo zahájeno řízení, které by bylo provedeno aspoň tak přísně, jak se to děje při nevinném řízení podle zákona na ochranu republiky proti německým státním občanům? Naléhavost této interpelace je odůvodněna tím, že se výše uvedené písně stále více rozšiřují, velice rozčilují německé obyvatelstvo a tak, bude-li ponechán dosavadní stav, je zde vážné nebezpečí pro klid, bezpečnost a pořádek ve státě. V Praze dne 21. července 1938. 51 podpisů.

¹¹⁵ SOA Třeboň, fond SZ ČB., I / 69, Tlz. 1938, 221 - 325, kart. č. 63. Odpověď SZ v Českých Budějovicích. Vrchní státní zastupitelství SZ v Č. Budějovicích podává k tamějšímu výnosu z 5. 8. 1938 č. 10 853 / 38 - i zprávu, že v tiskopisech předložených zdejšímu úřadu k tiskové přehlídce nebyly otištěny písně uvedené v interpelaci posl. E. Kundta a nebyly proto také zabaveny. 7. 8. 1938 odesláno 7. 8. 1938.

¹¹⁶ SOA Třeboň, fond SZ ČB., I / 69, Tlz. 1938, 356, 357 / 358, kart. č. 63. Spisová značka Tlz 248 / 38, SZ ČB., strana 1. Deník v trestní věci proti "Kölnische Zeitung" č. 354 / 355, řadové číslo 1, došlo 23. 7. 1938, předmět, pol. řed. zde, Vš. 23 367 / 38, opatření: I. Výkon zařízen u pol. telefonem. II. Návrh u krajského soudu zde. III. Zpráva I. 23. 7. 1938. Zpráva II. pol. řed. zde vyrozumělo vrátiti 28. 7. 1938. Pro univerzitní knihovnu není výtisk. 2. 28 / 7. 38 nález Tl 241 / 30. úřední list č. 175, 3. 10. srpna 1938. Vrch. st. zast. č. 10 266 / 38 4. Vrat' výtisk soudu. S. 2. Vrchní SZ v Praze 10 266 / 38 / 3 Tlz. 248 / 38 / 4, SZ v Českých Budějovicích, k Tlz 248 / 38 / 2 Vracím připojený výtisk tiskoviny "Kölnische Zeitung" po nahlédnutí. V Praze dne 6. 8. 1938. V zastoupení: Podpis nečitelný. S. 3. Cizozemský tiskopis Tlz. 248 / 38 / 2, I. Krajský co tiskový soud v Čes. Budějovicích zakázal nálezem ze dne 26. 7. 38. Tl 241 / 38 / 1 další rozšiřování čísla 354 / 355 periodického tiskopisu "Kölnische Zeitung" vycházejícího v Kolíně nad Rýnem pro místa I., II., v první zprávě vytčená, na základě 18 č. 2, 3, zák. č. 50 / 23 Sb. SZ v ČB. Prokurátor. II. Pol. řed. v Č. Budějovicích dle návrhu Vš. 23 367 / 38 28. července 1938, S. 4. SZ ČB. dne 28. července 1938 Tlz. 248 / 38 / 2. Nález: Krajský jako tiskový soud v Čes. Budějovicích, odd. V., vyslechnuv státního zástupce, uznal v neveřejném sezení, konaném dne 26. 7. 1938 a návrhu státního zástupitelství v Č. B., ze dne 23. 7. 1938, č. j. Tlz. 248 / 38 takto právem: 1/ Obsah čísla 354 / 355 periodického tiskopisu "Kölnische Zeitung" ze dne 17. 7. 1938, vycházejícího a tištěného v Kolíně nad Rýnem, zadržného při poštovní dopravě do Č. S. R., a to obsah následujících míst: I. / na s. 2. od "Wie lange dauert die Lügenhetze" až do "um die Londoner Redaktion nicht an"; II. / na s. 2. od "Die tschechische Boykottbewegung" až do "anscheinend machtlos gegenüberstehen", tvoří skutkovou podstatu přečinu podle 18, č. 2, 3, Z. Sb. 50 / 23. 2/ Zastavení tiskopisu, jež nařídilo státní zastupitelství v Č. Budějovicích dne 23. 7. 1938, č. j. Tlz. 248 / 38 se potvrzuje a zakazuje se podle 493 tr. ř. jeho rozšiřování. 3/ Zabavené výtisky buďtež zničeny /37 zák. o tisku/. V Českých Budějovicích, dne 26. 7. 1938. Dr. Karel Lukeš. S. 5. Nepodávajíc obžaloby proti určité osobě, navrhuje SZ - u připojení jednoho výtisku zabaveného tiskopisu - ve veřejném zájmu, aby bylo uznáno právem: 1. obsah uvedeného článku zakládá skutkovou podstatu 18, č. 2, 3, zák. č. 50 / 23 Sb. 2. Zabavení se potvrzuje a další rozšiřování zabaveného časopisu dle 493 tr. ř. zakazuje. 3. Zabavené výtisky budou dle 37 tiskového zákona zničeny. / Žádáme o zapůjčení výtisku ihned po výkonu /. SZ v Č. Budějovicích, dne 23. 7. 1938. S. 6. Krajský co tiskový soud v Českých Budějovicích, Tlz. 248 / 38 / 1. SZ v Č. Budějovicích zabavilo číslo.... 354 / 355 periodického tiskopisu ze dne 17 / 7 / 38, vydaného téhož dne ... vycházejícího a tištěného

zejména ze Třetí říše a objednávaných tzv. "našimi Němci", který tak zaměstnával rozsáhlou státní byrokracií, však dosahoval od jednoho kusu až do několika desítek kusů, v rámci celé tehdejší Československé republiky. Nakonec šly počty i do stovek kusů novin a časopisů.

4.2.2. Další případy cenzury

„*Náš Cíl*“

Dne 8. ledna roku 1923 byl Státním zastupitelstvím v Českých Budějovicích odeslán Krajskému soudu obžalovací spis na Jana Cibuzara. Jednalo se o redaktora působícího v Českých Budějovicích, narozeného dne 12. 6. 1886 v Netolicích. Byl ženatý, bez vyznání, bydlícím Zátkova ul. č. 8, České Budějovice.

Výše zmíněný redaktor měl právě dne 8. ledna v Českých Budějovicích vědomě rozšiřovat 1. číslo prvního ročníku periodického tiskopisu „*Náš Cíl*“, ačkoliv se jednalo o spis již zabavený. Tímto spáchal přečin podle § 24 zákona č. 3/1863 Sb. z. a n.¹¹⁷

Došlo tedy k podání návrhu na uskutečnění trestního přelíčení u krajského soudu v Českých Budějovicích, dále k předložení jak již zabaveného, tak i znovu rozšiřovaného časopisu „*Náš Cíl*“ a čtení osobních výkazů obviněného. Jako důvod byl uveden fakt, že ačkoliv Státní zastupitelství v Českých Budějovicích dne 28. 12. 1922 zabavilo zmiňované první číslo časopisu „*Náš Cíl*“, již 8. 1. 1923 bylo na poštovní úřad IV. v Českých Budějovicích podáno několik kusů tohoto časopisu, toho času po

v Kölnu, zadrženého při poštovní dopravě do Č. S. R. pro následující obsah míst.... I. - II., poněvadž jimi, tady v díle tiskovém.... opiš formu A, B, což zakládá skutkovou podstatu... 18, č. 2, 3, zák. č. 50 / 23 Sb. Zabavení bylo policejním ředitelstvím v Č. Budějovicích vykonáno. Strana 7. SZ v Čes. Budějovicích zastavilo číslo pro místa v připojeném výtisku - římská čísla I. a II. označená... a navrhlo u krajského jako tiskového soudu v Čes. Budějovicích, aby zařízení zabavení potvrdil, další rozšiřování tohoto tiskopisu zakázal a zabavené výtisky zmařiti dal. /Jediný zabavený výtisk bude dodatečně k nahlédnutí předložen/. SZ v Čes. Budějovicích 23. 7. 1938. Strana 8. Policejní ředitelství v Čes. Budějovicích, č. j. VŠ. 23 367 / 38 SZ v Čes. Budějovicích, dne 23. 7. 1938, Tlž. 248 / 38, Předmět: časopis "Kölnische Zeitung" - návrh na zabavení. K číslu:... Příloh:... 1 časopis SZ v Českých Budějovicích dne 22. července 1938. Zasílám periodický tiskopis "Kölnische Zeitung" ze dne 17. července 1938 číslo 354 / 355 vycházející v Kölnu, s návrhem na jeho zabavení pro články: na druhé straně "Wie lange dauert die Lügenhetze?" a na 4. straně "Die tschechische Boykottbewegung" a současně žádám o sdělení výsledku. Zabavení navrhuji pro trestní činy podle zákona na ochranu republiky. Policejní ředitel.

¹¹⁷ „Kdo by spis tištěný proti záповědi nálezem soudcovským vyřknuté a náležitě vyhlášené dále rozšiřoval, nebo kdo by vědomě spis zabavený rozšiřoval dále, nebo obsah jeho tiskem v obecnost uváděl, dopustí se přečinu a potrestán bude pokutou 50 až i 500 zl., byl-li by pak odsouzen podruhé, potrestán bude mimo to vězením jednoho týdne až i jednoho měsíce.“ Zákon o tisku, zákon č. 3/1863 Sb. z. a n, § 24.

konfiskaci upravených, ve kterých byl schován jeden výtisk původní. A to vše i přes skutečnost, že o zabavení byl Jan Cibunar, jako odpovědný redaktor, vyrozuměn.

Odesílatelem zásilky bylo uvedeno sdružení „*Odkaz Žižkův*“ a byla adresována Františku Kubátovi, pekaři z Mezříčí u Opočna.¹¹⁸

Jan Cibuzar se k odeslání časopisů nakonec doznal, popíral ovšem, že by přibalil i závadný výtisk. Tvrdil, že jej mezi správné, opravené listy, přimíchala tiskárna, od které je přebíral a pouze přepočítal, pečlivěji tedy nekontroloval. Z několika důvodů však soud redaktorovi neuvěřil. Bylo více než pravděpodobné, že měl zájem na tom, aby se původní výtisk znovu dostal do oběhu. Dále bylo takřka nemožné, aby si při přepočítávání nepovšimnul již zabaveného listu. Schválené vydání mělo hned v čele první strany vytištěný a tučným písmem zvýrazněný nápis „**Po konfiskaci nové opravené vydání.**“ Uvnitř tohoto opraveného vydání byla taktéž jasně zřetelná prázdná místa po vynechaném, závadném textu. Dne 30. 1. 1923 na něj tedy podal státní zástupce obžalobu.¹¹⁹

„*Nebojme se zimy*“

Dne 11. 11. 1938 se konalo neveřejné sezení Krajského soudu v Českých Budějovicích, odd. V., ve kterém bylo rozhodováno o návrhu, jež podalo Státní zastupitelství v Českých Budějovicích. Jednalo se o závadný obsah neperiodického tiskopisu „*Nebojme se zimy*“, který byl proveden ve čtvrtkovém formátu a v několika barvách (červená, modrá a bílá). V noci na 4. 11. 1938 zabavila státní policie při nedovolené kolportáži na 1 400 výtisků. K zabavení došlo kvůli obsahu, který v celé své délce plnil skutkovou podstatu přečinu podle § 14, 1. odstavce zákona č. 50/1923 Sb. z. a n.¹²⁰ Dále byly vydáním porušeny také §§ 9 a 17 zákona č. 3/1863 Sb. z. a n.¹²¹

¹¹⁸ SOA Třeboň, fond Státní zastupitelství České Budějovice, kart. 23, fol. 9.

¹¹⁹ TAMTÉŽ, fol. 8.

¹²⁰ V § 14 (Rušení obecného míru.), odstavci 1., stálo: „*Kdo veřejně nebo před více lidmi nebo více lidí pobuřuje státu pro jeho vznik, proti jeho samostatnosti nebo demokraticko-republikánské formě, trestá se přečin tuhým vězením od jednoho měsíce do dvou let.*“ Sbírnka zákonů a nařízení státu Československého, zákon č. 50/1923 Sb., § 14.

¹²¹ V § 9 stálo: „*Na každém spise tištěném položeno buď jméno místa, kde jest tištěn, jméno (firma) tiskaře a nakladatele nebo jestli to spis periodický, na místě jména nakladatelova jméno vydavatele...*“, a že „*...na každém čísle (listu) neb sešitu tištěného spisu periodického má mimo to býti také jméno alespoň jednoho redaktora odpovědného.*“ A to pod hrozbou pokuty 20 až 200 zlatých, případně k tomu i vězení v délce jednoho týdne až jednoho měsíce. TAMTÉŽ, zákon č. 3/1863 Sb., § 9.

Nařízení o zabavení tohoto tiskopisu, které již dne 9.11.1938 vydalo státní zastupitelství, bylo dnem 11. 11. 1938 potvrzeno a dle § 493 trestního řádu zakázáno jeho další rozšiřování. Výtisky, které se podařilo zabavit, měly být zničeny.¹²²

„Jihočeský Pondělník Republikán“

Dne 28. března 1938 byla odeslána zpráva presidiu zemského úřadu v Praze o skutečnosti, že státní zastupitelství v Českých Budějovicích nakázalo zabavit číslo 25 časopisu „Jihočeský Pondělník Republikán“. Přesněji bylo zabaveno 490 výtisků, přičemž časopis vyšel v nákladu 1 000 výtisků. K jeho zabavení došlo kvůli třem článkům: „Z jednání zemského zastupitelstva“, „Slavnostní večer Národního sjednocení“, „Několik citátů z řeči prof. Karla Domina, rektora Karlovy university pražské.“¹²³ Vždy pouze několik slov¹²⁴ z těchto článků mělo plnit skutkovou podstatu přestupku podle 5. odstavce § 14 zákona na ochranu republiky.¹²⁵

Pouhé dva dny později se konalo neveřejné sezení, při kterém krajský tiskový soud v Českých Budějovicích, odd. V. potvrdil zabavení tiskopisu nařízené státním zastupitelstvím. Byl vydán zákaz jeho dalšího rozšiřování dle § 493 trestního řádu a příkaz ke zničení již zabavených výtisků.¹²⁶ To vše z toho důvodu, že byla určitými pasážemi z daných článků¹²⁷ splněna skutková podstata přečinu dle 2. odstavce § 18 zákona č. 50/1923 Sb. z. a n.¹²⁸

¹²² SOA Třeboň, fond Státní zastupitelství České Budějovice, kart. 63, fol. 779.

¹²³ TAMTÉŽ, kart. 61, fol. 30.

¹²⁴ Srov. přílohy, přesněji obr. 5-7.

¹²⁵ V § 14 (Rušení obecného míru.), odstavci 5., stálo: „*Stejně se trestá, kdo veřejně způsobem surovým nebo štvavým hanobí republiku, národ nebo národní menšinu tak, že to může snížit vážnost republiky nebo ohrozit obecný mír v republice nebo její mezinárodní vztahy.*“ Sbíрка zákonů a nařízení státu Československého, zákon č. 50/1923 Sb., § 14.

¹²⁶ SOA Třeboň, fond Státní zastupitelství České Budějovice, kart. 61, fol. 31.

¹²⁷ Jako závadný byl označen úvodní článek „Z jednání zemského zastupitelstva“, dále článek „Slavnostní večer Národního sjednocení“ a „Několik citátů z řeči prof. Karla Domina, rektora Karlovy university pražské, kterou pronesl v Č. Budějovicích dne 26. března 1938.“ TAMTÉŽ.

¹²⁸ V § 18 (Šíření nepravdivých zpráv.), odstavci 2., stálo: „*Kdo veřejně sděluje nebo jinak rozšiřuje nepravdivou zprávu, ač ví, že tím poškozuje bezpečnost státu, veřejnou bezpečnost nebo pořádek nebo že tím způsobuje zdražování předmětů potřeby, překotné a hromadné koupě nebo prodeje nebo překotné hromadné vybírání vkladů, trestá se za přečin vězením od osmi dnů do tří měsíců.*“ Sbíрка zákonů a nařízení státu Československého, zákon č. 50/1923 Sb., § 18.

„Hlas lidu“

Dne 14. září 1938 zabavilo státní zastupitelství v Českých Budějovicích periodický tiskopis „Hlas lidu“, přesněji jeho číslo 141 (obsah článku pod názvem: „*Stanné právo v Č. Krumlově!*“)¹²⁹, a podalo krajskému tiskovému soudu v Českých Budějovicích návrh, aby nařízené zabavení potvrdil. Dále žádali o zákaz jeho rozšiřování a zničení zabavených výtisků. To vše kvůli domnělému přečinu dle § 18 zákona č. 50/1923 Sb. z. a n.

Již 16. září se konalo neveřejné sezení o návrhu státního zastupitelství. Tiskový soud neshledal na článku nic závadného, zabavení tiskopisu zrušil a požadované zničení zabavených výtisků zakázal. Podle soudu „*celý článek je sdělením zpráv, jež za pravdivé pokládati měl pisatel a rozšiřovatel dostatečných důvodů, ježto okolnosti v článku uvedené, nastaly před vyhlášením stanného práva v Čes. Krumlově a proto také jen došlo, jako z těchto vážných příčin a událostí, k jeho vyhlášení.*“¹³⁰ Z tohoto důvodu nedošlo k potvrzení skutkové podstaty přečinu podle § 18.

Takový závěr byl zcela neočekávaný a na reakce státního zastupitelství na sebe nenechala dlouho čekat. Dne 17. září byla odeslána krajskému tiskovému soudu stížnost, jelikož podle státního zástupce šlo o rušení veřejného pořádku a možnost poškození bezpečnosti státu.

Případ se díky tomu dostal až k vrchnímu soudu v Praze, který znovu přezkoumal návrh státního zastupitelství v Českých Budějovicích. Podle něj obsah článku „*Stanné právo v Č. Krumlově!*“ splňoval skutkovou podstatu přečinu 2. odstavce § 18 zákona č. 50/1923 Sb. z. a n. Vrchní soud tedy došel k opačnému názoru než soud krajský a říkal, že „*zabavený obsah článku je zprávou soukromou, neúřední, nikoliv ve všech směrech úplně pravdivou a pro bezpečnost státu a veřejný pořádek s hlediska poměrů v den uveřejnění t.j. dne 14.9. 1938 nebezpečnou,*...“¹³¹ Tímto došlo k potvrzení jeho zabavení, zákazu dalšího rozšiřování a k nařízení likvidace již zabavených tiskopisů.

¹²⁹ Srov. přílohy, přesněji obr. 8.

¹³⁰ SOA Třeboň, fond Státní zastupitelství České Budějovice, kart. 63, fol. 606.

¹³¹ TAMTÉŽ, fol. 600.

„Farní Věstník“

Dne 16. března 1938 bylo odesláno státnímu zastupitelství v Českých Budějovicích oznámení, které pocházelo od státního zastupitelství v Táboře. Zde došlo k zabavení březnového (3.) čísla periodického časopisu „Farní Věstník“, který se tiskl přímo v Táboře a vycházel v Týně nad Vltavou. Zabavení bylo přikázáno na základě obsahu dvou článků: „Ubráníme stát či neubráníme?“ a „Tajný zakuklený nepřítel“. Prvý měl plnit skutkovou podstatu přečinu dle § 16 zákona na ochranu republiky¹³² a dle § 300 trestního řádu. Druhý dle § 14 odstavce 3. téhož zákona.¹³³ Proto byl krajský tiskový soud v Táboře požádán o potvrzení zabavení a také o vydání zákazu rozšiřování. Nechyběla ani žádost o zničení zabavených výtisků.¹³⁴

Časopis tedy po konfiskaci původní verze nahradil závadné články jinými, ale i tyto byly shledány jako závadné. Tentokrát bylo 3. číslo časopisu zabaveno pro článek „Svatopostní úvaha“, který byl otištěn namísto původního článku „Ubráníme stát či neubráníme?“. Zde bylo shledáno plnění skutkové podstaty přečinu dle §§ 14 odstavce 5. a 18 odstavce 2. zákona na ochranu republiky. Znovu bylo tedy tiskovému soudu v Táboře dne 19. března 1938 navrženo, aby potvrdil zabavení, vydání zákazu dalšího rozšiřování tiskopisu a zničení již zabavených výtisků.¹³⁵

¹³² V § 16 (Schvalování trestných činů.), odstavci 3., stálo: „Kdo veřejně vychvaluje nebo výslovně schvaluje zločin nebo přečin nebo jinak projevuje s ním souhlas, kdo veřejně vychvaluje nebo oslavuje pachatele pro takový čin, kdo, předem se s pachatelem nedohodna, jakýmkoli způsobem jej za takový čin odmění, neb, aby tím projevily souhlas s jeho činem, poskytne mu náhradu za peněžitý trest nebo jiný plat rozsudkem trestního soudu mu uložený nebo s tímž úmyslem veřejně sbírá takový peněžitý trest nebo náhradu, trestá se za přečin vězením od osmi dnů do jednoho roku.“ Sbírnka zákonů a nařízení, zákon č. 50/1923 Sb., § 16.

¹³³ V § 14 (Rušení obecného míru.), odstavci 3., stálo: „Kdo veřejně popuzuje k zášti proti jednotlivým skupinám obyvatelů pro jejich národnost, jazyk, rasu nebo náboženství nebo proto, že jsou bez vyznání, trestá se za přečin vězením od čtrnácti dnů do šesti měsíců.“ TAMTÉŽ, zákon č. 50/1923 Sb., § 14.

¹³⁴ SOA Třeboň, fond Státní zastupitelství České Budějovice, kart. 61, fol. 24.

¹³⁵ TAMTÉŽ, fol. 19.

5. Závěr

Cílem bylo podat přehled o historickém vývoji cenzury tisku na území Českých zemí a následně v Československu. Dále také ukázat praxi na konkrétních příkladech cenzurovaného tisku na Českobudějovicku.

Jako jeden z hlavních přínosů této práce vidím ve vypracování nástinu dějin cenzury českého tisku, který, ačkoliv vycházel z dílčí kompilace z odborné literatury, mi velmi dobře umožnil proniknout do problematiky chápání historického vývoje cenzury až do doby první republiky. V současné době je většinou a podle mne zcela oprávněně věnována značná pozornost všech badatelů na léta komunistické totality 1948-1989 v Československu.¹³⁶ Pro mne bylo ovšem překvapením mé badatelské zjištění, že ani za první československé republiky nebyla demokratická společnost ušetřena cenzurních zásahů. Ba právě naopak. To vše i přes skutečnost, že bylo všeobecně s velkou nadějí očekáváno její značné umírnění, zejména proti období let 1848-1918.

Státní zastupitelství bylo v Československu pověřeno vše vyřešit formou tzv. „tiskové přehlídky. Docházelo tedy k cenzurování opravdu velkého množství listů, což plně platilo též i pro oblast jižní Čechy. Takto mohlo dojít ke konfiskaci nejen kvůli

¹³⁶ K tomu více např.: Milan BÁRTA, *Cenzura československého filmu a televize v letech 1953-1968*. In: SECURITAS IMPERII č. 10, Sborník k problematice vztahů čs. komunistického režimu k "vnitřnímu nepříteli". Praha, Úřad dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu 200, s. 5-58.; P. BEDNAŘÍK, *Český tisk v letech 1945-1948*. In: J.KONČELÍK (a kol.) *Rozvoj české společnosti v Evropské unii. Část III, Média, Teritoriální studia*. Praha, Matfyzpress 2004, s. 132-144.; TÝŽ, *Zachycení nástupu A. Dubčeka a L. Svobody do funkcí v tehdejší českém tisku*. In: *Pražské jaro 1968, literatura - film - média*. Praha, Literární akademie 2009, s. 263-276.; P. BEDNAŘÍK – Jan CEBE, *Vývoj médií v Československu od února 1948 do prosince 1950*. In: Sborník Národního muzea v Praze, řada C - Literární historie. Roč. 53 (2008), č. 1-4, s. 53-56.; Jarmila CYSAŘOVÁ, *Československá televize a politická moc 1953-1989*. In: *Soudobé dějiny. Číslo 3-4, ročník 2002*, s. 521-537.; TÁŽ, *Československá televize v období zániku komunistického režimu a vítězství demokratické revoluce (1985-1990)*. Praha, Ústav pro soudobé dějiny AV ČR 1999. TÁŽ, *Televize a totalitní moc 1953-1967*. Praha, Ústav pro soudobé dějiny AV ČR 1998.; TÁŽ, *Televize a totalitní moc 1969-1975*. Praha, Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 1998.; Pavlína FORMÁNKOVÁ – Petr KOURA, *Žádáme trest smrti! Propagandistická kampaň provázející proces s Miladou Horákovou a spol.* Praha, Ústav pro studium totalitních režimů 2009.; Dušan HAVLÍČEK, *Jaro na krku: zážitky ze zákulisí sekretariátu ÚV KSČ od června do prosince 1968*. Ústav pro soudobé dějiny, Praha 1998.; Karel KAPLAN – Dušan TOMÁŠEK, *O cenzuře v Československu v letech 1945-1956*. Edice Sešity ÚSD, svazek 22. Praha, Ústav pro soudobé dějiny AV ČR 1994.; K. KAPLAN – Jana VÁCHOVÁ, *Z denních zpráv Hlavní správy tiskového dohledu 1957-1967*, 1 a 3. část. Studijní materiály výzkumného projektu Československo 1945-1967, č. 7. Praha, Ústav pro soudobé dějiny 1995.; K. KAPLAN, *Cenzura v Československu 1945-1970*. In: *Studie. Křesťanská akademie v Římě. Číslo 90, ročník VI (1983)*, s. 461-479.; Katarína ZAVACKÁ, *Cenzúra v Československu v rokoch 1945-1948*. In: *Evropa mezi Německem a Ruskem*. Praha, Historický ústav AV ČR 2000, s. 555-566.

celým článkům (fotografiím, letáčkům...), ale velmi často i „pro pouhých pár závadných slov“, přičemž vždy velmi záleželo i na osobě pověřeného státního zástupce.

Do kategorie velmi škodlivých a nebezpečných článků patřily ty, které svým obsahem skrytě nebo i zjevně útočily zejména na vládu a její vedoucí představitele. Z tohoto důvodu měly být zabaveny (a zničeny) všechny útoky na československé ústavní činitele, které měly sloužit k pošramocení jejich autority a otřesení důvěry, kterou v ně veřejnost měla. Taktéž bylo třeba důrazně potlačovat jakékoliv zprávy, které měly podněcovat k národnostní nebo rasové nesnášenlivosti, či dokonce k nenávisti, jako byly například protižidovské kampaně.

Počty cenzurních zásahů se v souvislosti s problémy vnitřního (komunisté, fašisté, henleinovci, atd.) a vnějšího (nacistické Německo, iredentistické Maďarsko) ohrožení státu stupňovaly. Není tedy nic překvapivého na faktu, že cenzura pracovala nejvíce, jak co do počtu případů, tak i do rozsahu konfiskovaných a zničených výtisků, právě v posledních letech sledovaného období. Proto jsem se zabývala též problematikou československé brannosti, jelikož vše, co se mohlo týkat přemístění či umístění (dislokace) vojenských posádek, jakýchkoliv, často zdánlivě nevinných útoků (písně, popěvky, básničky) vedených jak proti Třetí říši a jejím představitelům, tak také i proti tzv. „Naším Němcům“ (SdP, Konrad Henlein, Karl Hermann Frank, atd.), bylo pod přísným cenzurním dohledem a naprosto nepřipustné.

Ve Státním oblastním archivu v Třeboni, ve fondu SZ České Budějovice, se k tomuto nachází opravdu značné množství pramenného materiálu. Což jenom znovu potvrzuje předchozí řádky. A proto též nebylo v mých silách provést kompletní analýzu všech jednotlivých případů. Na základě mého vyhodnocení by zde bylo v budoucnu možné zaměřit se na jednotlivé listy či na osoby odpovědných redaktorů, jelikož při procházení jednotlivých archiválií bylo jasně zřetelné, že existovalo určité množství listů, které se do rozporu s tiskovým zákonem dostávaly velmi často, dokonce se dá říci, že pravidelně. Totéž plně platí i k osobám tehdejších státních zástupců.

Pro práci a i pro mou osobu bylo přínosem také vcelku podrobné seznámení se s právní problematikou tiskového práva, včetně jeho základních pojmů a institutů, v podobě jednotlivých zákonů Československa, z čehož jsem jasně poznala, že výklad práva byl, je a vždy bude mimořádně složitou a náročnou prací. Právě tato část mé práce

mne, jako nestudovanou v oblasti (tiskového) práva, velice náročně a dlouhou dobu zaměstnávala. Práci též značně limitovala nemožnost využití pamětníků a tímto i celé oblasti oral history,¹³⁷ protože všichni bezprostřední aktéři (novináři, vydavatelé, nakladatelé, distributoři, státní zástupci, soudci, obhájci) již nejsou naživu a nemohou tak vypovídat a ani nejsou k dispozici jejich paměti či písemné vzpomínky.

¹³⁷ K tomu více např.: Miroslav VANĚK - Pavel MŮCKE, *Třetí strana trojúhelníku: Teorie a praxe orální historie*, Praha 2011.; M. VANĚK, *Orální historie ve výzkumu soudobých dějin*, Praha 2004.

6. Prameny a literatura

Prameny

Státní oblastní archiv Třeboň

Fond Státní zastupitelství České Budějovice

Literatura

BÁRTA, Milan, *Cenzura československého filmu a televize v letech 1953-1968*. In SECURITAS IMPERII č. 10, Sborník k problematice vztahů čs. komunistického režimu k "vnitřnímu nepříteli". Praha, Úřad dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu 200.

BEDNAŘÍK, Petr, *Český tisk v letech 1945-1948*. In: J.KONČELÍK (a kol.) *Rozvoj české společnosti v Evropské unii. Část III, Média, Teritoriální studia*. Praha, Matfyzpress 2004.

BEDNAŘÍK, Petr, *Zachycení nástupu A. Dubčeka a L. Svobody do funkcí v tehdejší českém tisku*. In: *Pražské jaro 1968, literatura - film - média*. Praha, Literární akademie 2009.

BEDNAŘÍK, Petr, – CEBE, Jan, *Vývoj médií v Československu od února 1948 do prosince 1950*. In: *Sborník Národního muzea v Praze, řada C - Literární historie*. Roč. 53 (2008), č. 1-4.

BEDNAŘÍK, Petr, JIRÁK, Jan, KÖPPLOVÁ, Barbara, *Dějiny českých médií. Od počátku do současnosti*, Praha 2011.

BERÁNKOVÁ, Milena, *Dějiny československé žurnalistiky*. Díl I. *Český periodický tisk do roku 1918*, Praha 1981.

BERÁNKOVÁ, Milena, *Dějiny československé žurnalistiky*. Díl III. *Český a slovenský tisk v letech 1918-1944*, Praha 1981.

BOCHENEK, Richard, *Od palisád k podzemním pevnostem*, Praha 1972.

BŘEŇOVÁ, Věra, ROHLÍKOVÁ, Svatava, TŮMA, Oldřich, *Bibliografie českých / československých dějin 1918-1995. Výběr knih, sborníků a článků vydaných v letech 1990-1995*. Svazek 1, 2. *Rejstříky*. Ústav pro soudobé dějiny AV ČR. Praha 1997.

- CYSAŘOVÁ, Jarmila, *Československá televize a politická moc 1953–1989*. In: Soudobé dějiny. Číslo 3–4, ročník 2002.
- CYSAŘOVÁ, Jarmila, *Československá televize v období zániku komunistického režimu a vítězství demokratické revoluce (1985–1990)*. Praha, Ústav pro soudobé dějiny AV ČR 1999.
- CYSAŘOVÁ, Jarmila, *Televize a totalitní moc 1953–1967*. Praha, Ústav pro soudobé dějiny AV ČR 1998.; TÁŽ, *Televize a totalitní moc 1969–1975*. Praha, Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 1998.
- ČERNÝ, Jan Matouš, *Boj za právo II.*, Praha 2008.
- FORMÁNKOVÁ, Pavlína, – KOURA, Petr, *Žádáme trest smrti! Propagandistická kampaň provázející proces s Miladou Horákovou a spol.* Praha, Ústav pro studium totalitních režimů 2009.
- HAVLÍČEK, Dušan, *Jaro na krku: zážitky ze zákulisí sekretariátu ÚV KSČ od června do prosince 1968*. Ústav pro soudobé dějiny, Praha 1998.
- HOLUB, Miroslav, *Svoboda tisku*, 1. část. Všechno 1924, č. 9, roč. 5.
- HOLUB, Ota, *A věže mlčí*, Praha 1973.
- HOLUB, Ota, *Československé tanky a tankisté*, Praha 1980.
- HOLUB, Ota, *Zrazené pevnosti*, Praha 1982.
- HRABÁNEK, Jan, *Soustava československého práva tiskového*, Praha – Brno 1934.
- KAPLAN, Karel, *Cenzura v Československu 1945–1970*. In Studie. Křesťanská akademie v Římě. Číslo 90, ročník VI (1983).
- KAPLAN, Karel – TOMÁŠEK, Dušan, *O cenzuře v Československu v letech 1945–1956*. Edice Sešity ÚSD, svazek 22. Praha, Ústav pro soudobé dějiny AV ČR 1994.
- KAPLAN, Karel – VÁCHOVÁ, Jana, *Z denních zpráv Hlavní správy tiskového dohledu 1957–1967*, 1 a 3. část. Studijní materiály výzkumného projektu Československo 1945–1967, č. 7. Praha, Ústav pro soudobé dějiny 1995.
- KÁRNÍK, Zdeněk, *České země v éře první republiky (1918–1938)*. Díl první. *Vznik, budování a zlatá léta republiky (1918–1929)*, Praha 2000.
- KÁRNÍK, Zdeněk, *České země v éře první republiky (1918–1938)*. Díl druhý. *Československo a české země v krizi a v ohrožení (1930–1935)*, Praha 2002.

- KÁRNÍK, Zdeněk, *České země v éře první republiky (1918–1938)*. Díl třetí. *O přežití a o život (1936–1938)*, Praha 2003.
- KOKOŠKA, Jaroslav, *Plán "Grün"*, Praha 1968.
- KOLEKTIV, *Vojenské dějiny Československa (1918-1939)*, III. díl, Praha 1987.
- KONČELÍK, Jakub, VEČEŘA, Pavel, ORSÁG, Petr, *Dějiny českých médií 20. století*, Praha 2010.
- KÖPPLOVÁ, Barbara, a kol., *Dějiny českých médií v datech. Rozhlas – Televize - Mediální právo*, Praha 2003.
- KRÁL, Václav, *Záříjové dny 1938*, Praha 1971.
- KUCHTA, Josef, SCHELLE, Karel, *Historie a současnost státního zastupitelství*, Brno 1944.
- LÁŠEK, Radan, HRÍDEL, Karel, *Opevnění z let 1936-1938 na Šumavě*, Dvůr Králové 1996.
- MASARYK, Tomáš Garrigue, *Presidentův program*, uspořádal Prokop MAXA, Praha 1930.
- PRAŽÁKOVÁ, Kateřina, *Obraz livonské války v psaných novinách rožmberského zpravodajství*, in: Václav Bůžek - Jaroslav Dibelka (edd.), *Člověk a sociální skupina ve společnosti raného novověku*, České Budějovice 2007 (= Opera historica 12).
- PRAŽÁKOVÁ, Kateřina, *Vyzvědači mezi křížem a půlměsícem. Turecké nebezpečí z pohledu polského zpravodaje ve druhé polovině 16. století*, Slovanský přehled 94, 2008.
- PRAŽÁKOVÁ, Kateřina, *Volby polských králů ve zpravodajství druhé poloviny 16. století*, in: Ryszard Skowron (ed), *Polska wobec wielkich konfliktów w Europie nowożytnej. Z dziejów dyplomacji i stosunków międzynarodowych w XV-XVIII wieku*, Kraków 2009.
- SUTNAR, Ladislav, *Masarykova práce*, Praha 1930.
- SVOBODA, Tomáš, LAKOSIL, Jan, ČERMÁK, Ladislav, *Velká kniha o malých bunkrech. Československé lehké opevnění 1936-1938*, Praha 2011.
- TROJAN, Eduard, *Betonová hranice. Československá pohraniční opevnění 1935-1938*, Ústí nad Orlicí 1994.

VANĚK, Miroslav - MÜCKE, Pavel, *Třetí strana trojúhelníku: Teorie a praxe orální historie*, Praha 2011.

VANĚK, Miroslav, *Orální historie ve výzkumu soudobých dějin*, Praha 2004.

VOLF, Josef, *Dějiny novin v Čechách do r. 1848*, Praha 1930.

ZAVACKÁ, Katarína, *Cenzúra v Československu v letech 1945–1948*. In: *Evropa mezi Německem a Ruskem*. Praha, Historický ústav AV ČR 2000, s. 555–566.

ŽÁČEK, Pavel, *Tiskový pořádek před 15. březnem 1939. Cenzurní opatření za zvýšeného ohrožení republiky*, *Paměť a dějiny* 3, 2009, č. 2.

Právní předpisy

1. Zákon č. 3/1863, o tisku
2. Zákon č. 4/1863, o řízení trestním u věcech tiskových
3. Zákon č. 11/1918 Sb. z. a n., o zřízení samostatného státu československého (tzv. recepční norma)
4. Zákon č. 121/1920 Sb. z. a n., kterým se uvozuje ústavní listina Československé republiky
5. Zákon č. 300/1920 Sb. z. a n., o mimořádných opatřeních
6. Zákon č. 50/1923 Sb. z. a n., na ochranu republiky
7. Zákon č. 124/1924 Sb. z. a n., o změně příslušnosti trestních soudů a odpovědnosti za obsah tiskopisu ve věcech křivého obvinění, utrhaní a urážek na cti (tzv. tisková novela)
8. Nařízení vlády č. 125/1924 Sb. z. a n., jímž se provádějí některá ustanovení zákona o změně příslušnosti trestních soudů a odpovědnosti za obsah tiskopisu ve věcech křivého obvinění, utrhaní a urážek na cti
9. Mezinárodní úmluva č. 96/1927 Sb. z. a n., o potlačování obchodu s necudnými publikacemi a jich rozšiřování
10. Nařízení vlády č. 72/1933 Sb. z. a n., kterým se zakazuje dopravovati do Československé republiky některé cizozemské periodické tiskopisy
11. Zákon č. 108/1933 Sb. z. a n., o ochraně cti
12. Vyhláška ministra spravedlnosti č. 145/1933 Sb. z. a n., kterou se vyhlašuje znění zákona ze dne 30. května 1924, č. 124/1924 Sb. z. a n., o změně příslušnosti trestních soudů a odpovědnosti za obsah tiskopisu ve věcech křivého obvinění, utrhaní a urážek na cti
13. Zákon č. 124/1933 Sb. z. a n., kterým se doplňuje zákon na ochranu republiky (č. 50/1923 Sb. z. a n.)b
14. Zákon č. 125/1933 Sb. z. a n., jímž se mění zákon o mimořádných opatřeních ze dne 14. 4. 1920 (č. 300/1920 Sb. z. a n.)
15. Zákon č. 126/1933 Sb. z. a n., kterým se mění a doplňují tiskové zákony

16. Nařízení č. 150/1933 Sb. z. a n., o zastavování periodických časopisů
17. zákon Národního shromáždění ze dne 6. 12. 1933 č. 225/1933 Sb. z. a n., o opatřeních pro zaměstnance zastavených periodických časopisů; a další předpisy v následujících letech.
18. Zákon č. 140/1934 Sb. z. a n., kterým se mění a doplňují zákon na ochranu republiky a zákony tiskové
19. Nařízení vlády č. 163/1934 Sb. z. a n., o zastavování periodických tiskopisů
20. Nařízení vlády č. 229/1934 Sb. z. a n., o tiskopisech ohrožujících mládež
21. Nařízení vlády č. 118/1935 Sb. z. a n., o povinných výtiscích
22. Nařízení vlády č. 157/1935 Sb. z. a n., o zastavování periodických tiskopisů
23. Zákon č. 131/1936 Sb. z. a n., o obraně státu
24. Zákon č. 189/1936 Sb. z. a n., o pracovním poměru redaktorů
25. Nařízení vlády č. 165/1937 Sb. z. a n., o zastavování periodických tiskopisů

7. Seznam zkratk

Sb. – Sbírky

Sb. z. a n. – Sbírky zákonů a nařízení

SdP - Sudetendeutsche Partei (Sudetoněmecká strana, taktéž označovaná jako henleinovci)

SOA Třeboň – Státní oblastní archiv Třeboň

SZ – Státní zastupitelství

SZ ČB – Státní zastupitelství České Budějovice

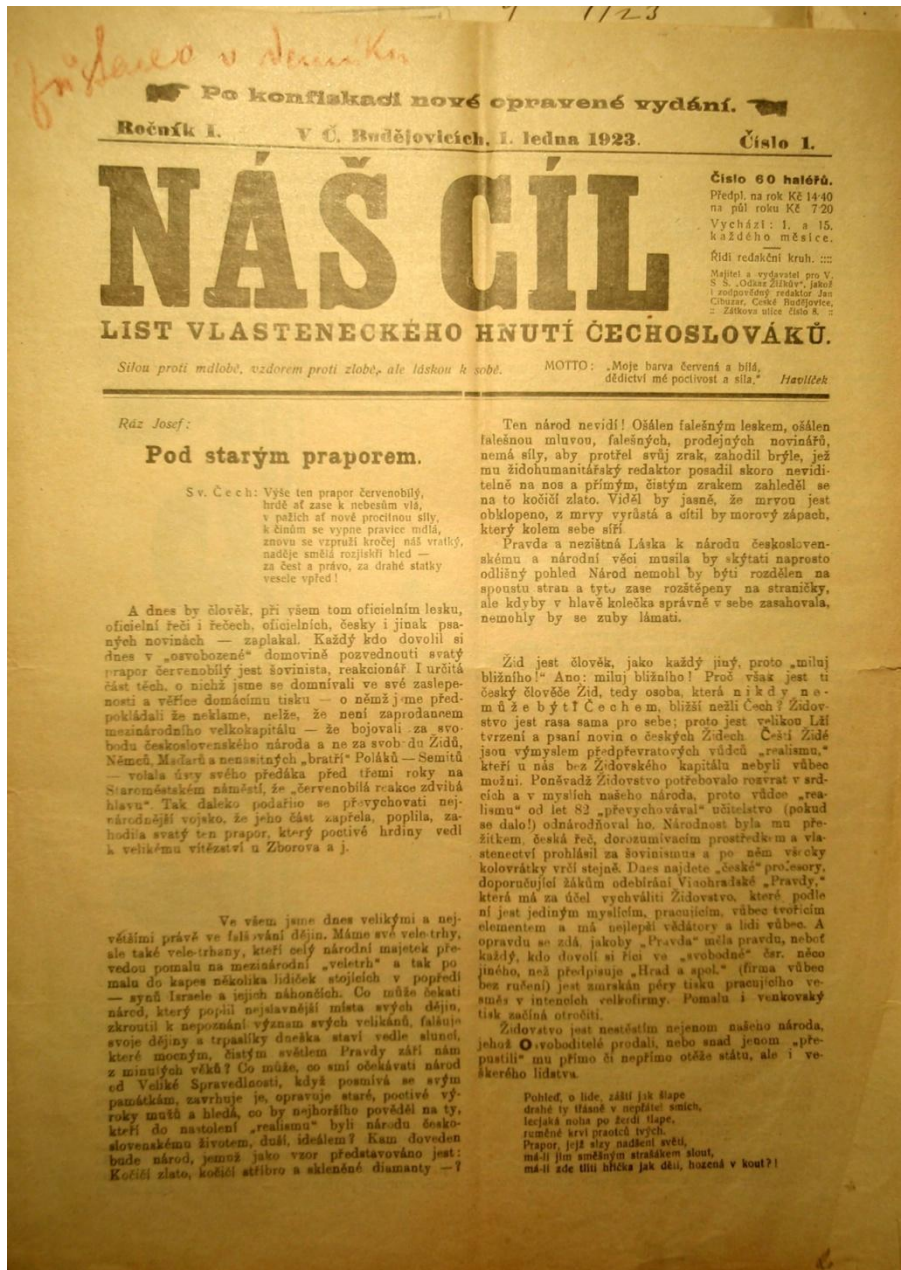
8. Přílohy

Seznam příloh

- Obrázek č. 1 - Příklad novin otištěných znovu po již provedeném cenzurním zásahu.
Noviny „*Náš Cíl*“, SOA Třeboň, fond Státní zastupitelství České Budějovice,
kart. 23, fol. 2.
- Obrázek č. 2 – „*Náš Cíl*“, SOA Třeboň, fond Státní zastupitelství České Budějovice,
kart. 23, fol. 3.
- Obrázek č. 3 – „*Náš Cíl*“, SOA Třeboň, fond Státní zastupitelství České Budějovice,
kart. 23, fol. 4.
- Obrázek č. 4 - Letáček zabavený z důvodu „Rušení obecného míru“, s názvem
„*Nebojme se zimy*“, SOA Třeboň, fond Státní zastupitelství České Budějovice,
kart. 63, fol. 780.
- Obrázek č. 5 - „*Jihočeský Pondělník Republikán*“, článek *Z jednání zemského
zastupitelstva*, SOA Třeboň, fond Státní zastupitelství České Budějovice, kart.
61.
- Obrázek č. 6 - „*Jihočeský Pondělník Republikán*“, článek *Slavnostní večer Národního
sjednocení*, SOA Třeboň, fond Státní zastupitelství České Budějovice, kart. 61.
- Obrázek č. 7 - „*Jihočeský Pondělník Republikán*“, článek *Několik citátů z řeči prof.
Karla Domina, rektora Karlovy university pražské, kterou pronesl v Č.
Budějovicích dne 26. března 1938*, SOA Třeboň, fond Státní zastupitelství České
Budějovice, kart. 61.
- Obrázek č. 8 – „*Hlas lidu*“, SOA Třeboň, fond Státní zastupitelství České Budějovice,
kart. 63, fol. 604.
- Obrázek č. 9 – „*Farní Věstník*“, první cenzurovaný článek, SOA Třeboň, fond Státní
zastupitelství České Budějovice, kart. 61, fol. 25.
- Obrázek č. 10 - „*Farní Věstník*“, druhý cenzurovaný článek, SOA Třeboň, fond Státní
zastupitelství České Budějovice, kart. 61, fol. 20.

„Náš Cíl“

Příklad novin otištěných znovu po již provedeném cenzurním zásahu. Na titulní straně u horního okraje jasně a čitelně označeno, že jde o opravené vydání listu. Uvnitř prázdná místa po závadných větách i celých dlouhých odstavcích. (Obr. 1 – 3)

Obr. 1

Český člověk bral do uzlíčku drahou zemi svou, když před vojskem krvavých Hababurků utíkal — český člověk miloval tu rodnou hroudu, miloval svůj rodný jazyk a důkazem byl zájezd mnohých potomků exulantů na „růžový palouček.“ Zbyla jim než bibli česká a ta dodávala jim síly, ta jediná byla příčinou, že ani v cizině se neodnárodnili a zůstali upřímnými Čechy. Jim nesvítala na cestu pěti, či šestiopá hvězda, nebo „muři noha“, jim svítal příklad Velikých Jaur — současně. Tehdy nebylo „realistů“, kteří by otravovali studny.

Rikáme: Němci se z dějin ničeho nenaučili a čemu se naučil český národ? Odkopí to, co mu dává právo na samostatné místo u krhu v rodině národů Evropy, co ho odlišuje od ostatních. Jenom národ válčí si právě toho, čím se liší od ostatních, který varuje se pod ztrátou hrdla a vlastní existenci všeho, co by jenom zdání mělo, že nás chce s ostatními smístiti k nepoznání, může si zajistiti čestné místo v rodině národů. Odkopí posvátný prapor červeno-bílý, za jehož slávu tolik poctivé české krve teklo, jež opěvali největší naši básníci, za jehož čistotu bít se až do Havlíčka mnoho opravdových českých novinářů.

Dnes pobozen svatý náš prapor, nečistou rukou zlotřilých démonů, kteří chtějí zničit československý lid, zničit Slovanstvo a přivést ho na pokraj zoufalství jako svaton lías. Pracují hesly, kořalkou i peněz, teplými místy i významnými, ženským vlivem i terorem. Zahodili prapor červeno-bílý a jest dobře: V jejich rukou byl by znevěcen.

Zdvíháme znovu svatý náš prapor, voláme pod něj poctivých lidí. Neznáme stran, neznáme církvi, známe jen poctivost, práci a lásku k rodné hroudě, rodnému jazyku. Přihlaš se každý, kdo cítí český, přihlaš se každý v mohutný šik. Zašlápnem vše hny ty proklaté čerky, kteří brání vzrůstu a síle národní myšlenky, národní věci.

Končíme našim nejlepším českým básníkem:

Bratři, zde plápol hořou a studu
mrtvoby Vám chemu nepadí s čel?
Raději nazpět do těžkých trudů
v zápsy, strasti, do děsů stíle!
Světlí zas v palích najdemc síly,
vyrýváme znovu nadšení zdroj, —
vzháříte zas prapor červeno-bílý
vztyčte v boj!

Dr. Eisner.

„Náš cíl“!

„Zase o jeden časopis více!“ — pomyslí si mnohý. — „Utopíme se v záplavě tisku! Zase nový směr, zase se chce někdo míti dobře, zase chce někdo balamutit lid“ atd. — to budou asi některé z mnoha úsudků, jež budou proušeny při konstatování, že letošním Novým rokem naše „česká“ žurnalistika byla „obohacena“ o nový štrnáctidenník! — — —
Co chceme a jaký jest ten „Náš cíl“? — V našem listě budeme se zabývatí věcmi ne zrovna příliš rozleznými; přijdou na přetřes takové otázky a záležitosti — dotýkající se bezprostředních zájmů národa — o nichž naše, v židovském věku se nalézající „česká“ žurnalistika — až na nepatrné výjimky — se nemůžeje! Podle denního „českého“ našeho tisku, jest naše republika jednou z nejšťastnějších, nejspokojenějších, všecko přý je na cestě k nejlepšímu, *šelké doby zkoušek* (až na ty naše Němce, Jaworinu

atd. atd.) přý nás kandidát již má za sebou! — Tímto tenorem nesou se každodenní chvalozpěvy a ódy našeho denního tisku s oficielní Č. T. K. v čele! —

Nejsme toho názoru! Naopak! „Ne přítol stojí již před branami!“ — A národ ho nevidí! — Chceme alespoň částečně tohoto nepřítel demaskovati — dříve ještě, nežli položí všecky míry kolem hranic i uvnitř naší drabé otčiny a nežli je přivede k strašlivému výbuchu! —

Nejsme monarchisty — ani anarchisty, socialisty — ani italskými fascisty, lidovci — neb volnomyšlenkáři atd., nýbrž stojíme nad stranami, nad církvemi — nad všemi těmi škatulkami, do nichž jest celý národ umáče „naskatulkován“!

Nejsme spasiteli národa, ani jeho záchraoci, nýbrž chceme v duchu r y z e českém

a Vy musíte státi na té straně, kde vládá červeno-bílý prapor poctivých našich otců a v tom táboře, jež náš hrdý ve svém štítě Havlíčkovo — dnes našimi žido-realisty skoro posmívané heslo: „Moje barva červená a bílá, dědictví mé — poctivost a síla!“

Víme, že všecky naše „české“ noviny pustí hrubou, bahenní palbu na náš list, budou na nás ukazovati jako na: reakcionáře, monarchisty, černosotěšnou a pod., ale my zásadně nebudeme na tyto poslední záchvaty vztekliny a výpady reagovati, poněvadž zásadou naší jest:

„Uspórimo-li v těch strašlivých dobách, jež nás očekávají, jen několik hektolitrů krve, jež by byla jinak prolita ve prospěch židovstva — učinili jsme naši morální povinnost — pokud se týče našich

poměrů a snesených obětí — dosti! Říkáme se přislovím: „Zamřel-liš k cíli a budeš i se cestou zastavovatí, abys hodil kámenem po každém psu na tebe štěkajícím, nikdy cíle nedojdeš!“

V čelo našeho hnutí stojí ryzí, poetičtí, čestní a pracovití mužové, k nimž — v daném okamžiku — mohou se toliko a jedině upíratí oči všech věrných synů a dcer národa a my celým svým lidským „já“ a celou českou svou duší ručíme za to, že tito mužové, poslední naděje všech českých poetických a pracovitých dělníků: rukou a blavou — nikdy nezklamou!

Jest nyní na naší české — jinak líhavé — veřejnosti, jak tato bude na náš hlas a vřevu reagovati a odhodí-li již konečně s očí osudné brýle mámení, jež ji nastrčila na nos naše „Osvobozenká legenda“! — — —

Rožkat:

Co chceme?

Nastává a m u s í nastati třídění lidstva! Nelze plámy (plíseň) dýchatí realističko-česnekovou ommující „růni“, kterou od let dvaosmdesátých suší se nám nepřátelá Slovstva vstřebati do krve. Nemůžeme, bohužel, říci, že by se jim pomocí úplatků, falešné humanity i demokracie, a. j. a j. nejprůzřejších prostředků práce byla nepodařila!

Dnes zříme již zcela jasně, že národ československý jako mohutná národní složka, nemůže v případě přeřadu — at z kterékoliv strany — počítati se Sokolstvem, jako jednotkou a s legionáři, jako jednotkou.

Jistě ani jeden opravdový dobrovolce. — Máme totiž ruské dobrovolce — dobrovolné a „dobrovolce“, kteří byli nuceni at již jakýmkoli okolností, ba nesmíme zapomenouti, ani těch „dobrovolců“, kteří byli prořeni a dnes za tu milost, kterou Osvobozenkému hnutí prokázali svou vzácnou osobou, jsou více než královsky odměňováni. Potom máme legionáře jdoucí „do pekla“, národní, unitáře, divoké a stranáky. Mimo to několik „vůdčů“ má svoje menší frakce. Hradu podařilo se opravdu více než akvěle rozbiti tuto velkou a naději plnou složku. Nemůžeme panšálně odzbozovati, neboť ne všichni jdoucí do Ruska „s brotsakem“ přivezli z bratrské zpřátelené země plné bedny úspor. Proto musíme jako v Sokolstvu, kde ne každý bratří se s Židy, tak i zde činiti vřivky. Před dějinnami ne všichni budou míti právo na veliký titul — legionář!

Sokolstvo i Legionáři mají mezi sebou opravdové poetické, lidi vzácných charakterů — ale národ s jejich organizacemi, jako jednotkou nemůže rozhodně počítati, poněvadž touto jednotkou nejsou; čím dříve budou se jednotlivci „odpoutávati“ od démonické moci hradních pánů a budou tyto viděti ve světle pravdy, utíkati budou, p r a v í m a p o d t r h u j í: u t í k a t i b u d o u, před ztělesněnou tam Lží a Podvodem, který v dějinách národů jest do této chvíle bezpříkladu a vraceti se budou odkud vyšli — k rodině brouď, co možno nejnižší, sklouzí se až k ní a na jejich řadrech prositi budou za odpuštění a litovati budou své slepoty. To rozčarování přijde, musí přijíti, poněvadž i notorický oplíc má svoje světlé chvílky.

Přece však věříme, že svatá myšlenka Sokolská, že genius „České Družiny“, kteří svého času kosaty divy, narovnali pokřivené šíje tek mnohých a že řady uvědomělých vlastenců — ne šovinistů — budou denně růsti a zase spojí všechno poetické české k odboji, jako za dob „dobrodružna krále“.

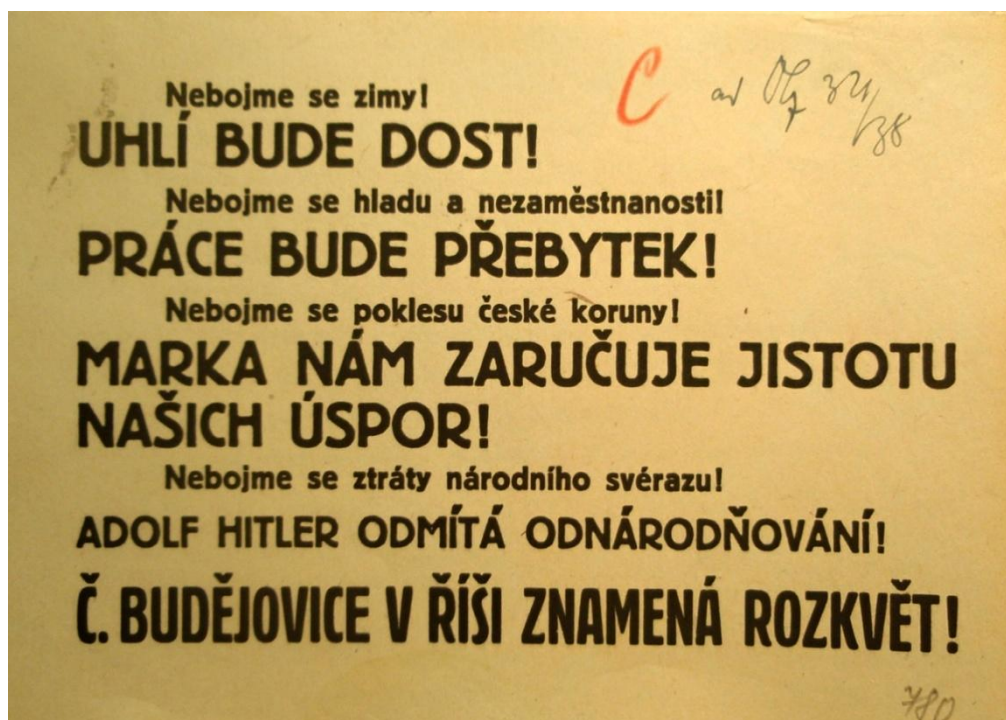
Chceme probuditi tu drahou duši našeho československého lidu k lásce k své rodině brouď! Pryč se všemi zlotřilými svatokrádeji, jimž rodná řeč jest řečí dorozumivací, jako každá jiná! Nikdo jiný než oni, jsou příčinou dnešního našeho neštěstí, dnešní naší zvrácenosti mravní atd. Chceme probuditi svědomí českého člověka, aby konalo svou povinnost, aby vidělo svého bližního v prvé řadě v každém rodilém poetivém Čechovi a Slovákovi, bez rozdílu strany a náboženství. Obojí ta láska — k bližnímu i k vlasti — byla a jest v nás ve všech dosud, byla pouze uměle uspána.

Hešo „ni zisk, ni slávu“ uděláno o dvě „n“ kratší a hlavně výše, té instituce, na kterou jsme byli tolik pyšní, našeho v pravdě jediného, národního vojska, hovi zrealizovanému heslu.

A „legionáři“? Ty nutno velmi opatrně bráti! Jedni jdou s hradem a tedy proti národu, neboť s hradem jdou dnes již jen prebendisté a čekatelé, s tím hradem, jehož dvorní šubicka „Caa“ stáská vztěkle po všem, co by trochu vonělo čestivím, slovanstvím, nebo vlastenctvím. Tak prosím Vás, jací pak jsou to legionáři? Ti „osvobozovali“ ten kus země pro sebe a svoje nadpokrokové anahy a docela zapomněli, že zde žije — národ; jejich skoro výlučné postavení tomu také plně nasvědčuje. — O tento kousek pravdy budou se nejvíce bráti „legionáři“, kteří přišli — po políve, nebo dokonce po „mass“!

„Nebojme se zimy“

Letáček zabavený z důvodu „Rušení obecného míru“, obsah nepřipustný v celé své délce.

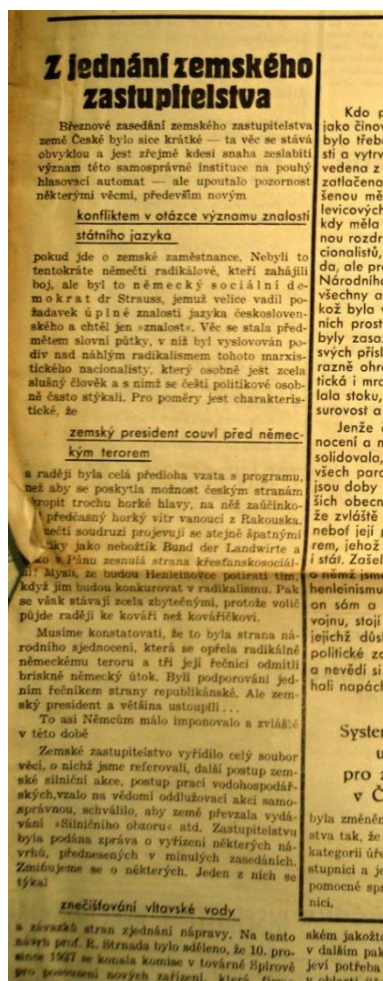
Obr. 4

„Jihočeský Pondělník Republikán“

V opisu uvedeného článku je tučným písmem označena ta část, která byla cenzurou označena jako nepřipustná. Opis je proveden bez jakýchkoliv úprav a zásahů dle současné gramatiky a spisovné mluvy.

Z jednání zemského zastupitelstva

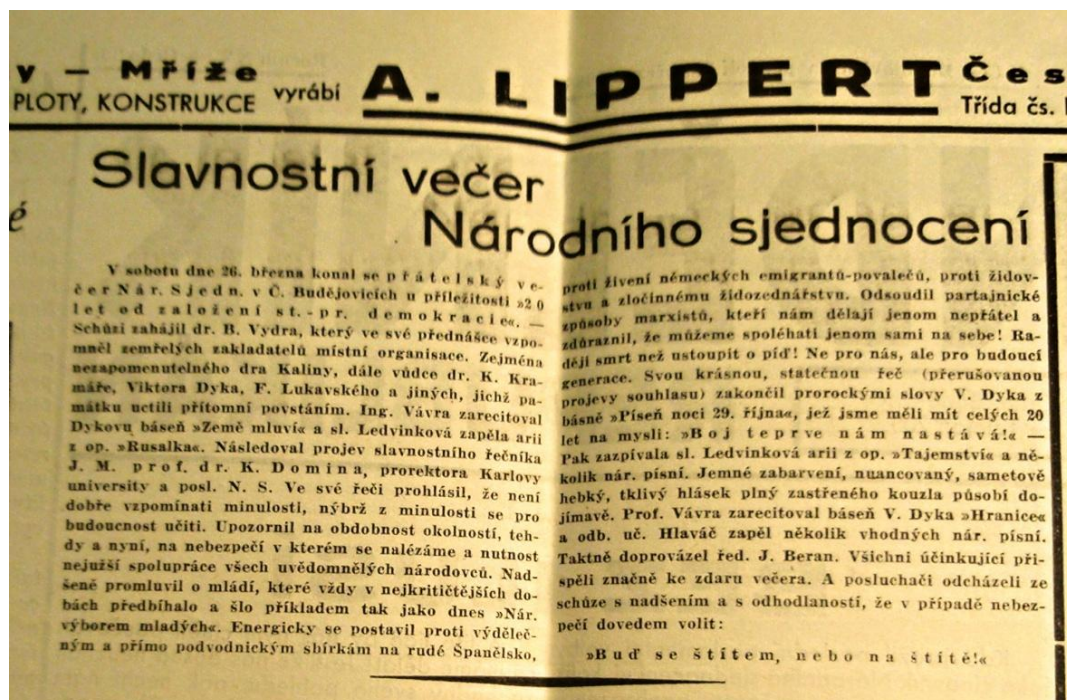
Březnové zasedání zemského zastupitelstva země české bylo sice krátké – ta věc se stává obvyklou a jest zřejmě kdesi snaha zeslabiti význam této samosprávné instituce na pouhý hlasovací automat – ale upoutalo pozornost některými věcmi, především novým konfliktem v otázce významu znalosti státního jazyka pokud jde o zemské zaměstnance. Nebyli to tentokrát němečtí radikálové, kteří zahájili boj, ale byl to německý sociální demokrat dr Strauss, jemuž velice vadil požadavek úplné znalosti jazyka československého a chtěl jen „znalost“. Věc se stala předmětem slovní pŕtky, v níž byl vyslovován podiv nad náhlým radikalismem **tohoto marxistického nacionalisty**, který osobně jest zcela slušný člověk a s nímž se čeští politikové osobně často stýkali...

Obr. 5

Slavnostní večer Národního sjednocení

V sobotu dne 26. března konal se přátelský večer Nár. Sjedm. v Č. Budějovicích u příležitosti „20 let od založení st. – pr. demokracie“. – Schůzi zahájil dr. B. Vydra, který ve své přednášce vzpomněl zemřelých zakladatelů místní organizace. Zejména nezapomenutelného dra Kaliny, dále vůdce dr. K. Kramáře, Viktora Dyka, F. Lukavského a jiných, jichž památku uctili přítomní povstáním. Ing. Vávra zarecitoval Dykovu báseň „Země mluví“ a sl. Ledvinková zapěla arii z op. „Rusalka“. Následoval projev slavnostního řečníka J. M. prof. dr. K. Domina, prorektora Karlovy university a posl. N. S. Ve své řeči prohlásil, že není dobře vzpomínati minulosti, nýbrž z minulosti se pro budoucnost učiti. Upozornil na obdobnost okolností, tehdy a nyní, na nebezpečí v kterém se nalzáme a nutnost nejužší spolupráce všech uvědomělých národovců. Nadšeně promluvil o mládí, které vždy v nejkritičtějších dobách předbíhalo a šlo příkladem tak jako dnes „Nár. výborem mladých“. Energicky se postavil proti výdělečným a přímo podvodnickým sbírkám na rudé Španělsko, proti živé německých emigrantů – povalečů, proti židovstvu a zločinnému židozedsnářstvu. **Odsoudil partajnické způsoby marxistů, kteří nám dělají jenom nepřátel a zdůraznil, že můžeme spoléhati jenom sami na sebe! Raději smrt než ustoupit o píd!...**

Obr. 6

Několik citátů z řeči prof. Karla Domina, rektora Karlovy university pražské, kterou pronesl v Č. Budějovicích dne 26. března 1938

Naši otázku nesmí řešiti židi a marxisti, naši otázku si musíme rozřešiti sami!

České Budějovice
Třída čs. legií, za viaduktem. TELEFON 448

NĚKOLIK CITÁTŮ Z ŘEČI PROF. KARLA DOMINA, REKTORA KARLOVY UNIVERZITY PRAŽSKÉ, KTEROU PRONESL V Č. BUDEJOVICÍCH DNE 26. BŘEZNA 1938.

Naši otázku nesmí řešiti židi a marxisti, naši otázku si musíme rozřešiti sami!

Řešili jsme svoji otázku 28. října 1918, musíme ji dovést rozřešit i dnes.

V minulosti vedl nás k vítězství a svobodě nacionalismus, musí nás vésti i za dnešní doby!

Smrt je lepší než německé otroctví! Láska k vlasti nadě vše!

Potřeba a práce pro národ se dnes ztrácí v počtu politický stran.

Těžko je vládnouti v národě, který je roztržštěn a rozešťván politickými stranami!

Dnes musíme pracovati jednotně a svorně pro svůj národ nebo vykrvácíme a zahyneme!

Musíme spoléhati především jen na sebe!

Chcete-li podepsat ortel smrti Československé republiky, dejte autonomii Němcům!

»Úspěch« ve 20. roce republiky: Máme velkou stranu — stranu Henleinovu!

Jest povinností nás všech udržeti si svobodu nejen pro nás, ale i pro naše potomky! To je naše nejsvětější povinnost!

Kdo však neukáže sílu a vůli ubrániti se sám, nemůže očekávati pomoci od jiných!

ZPRÁVY OSOBNÍ A RODINNÉ

ÚSPĚCHY DENNĚ SKLIZÍ AKROBATICKÉ
Fritzi Kraus & Andreas V DANCINGU-BARU

Poslední oběť tularemie

(Česká variace):
Zajiček v své jamce tiše spí, tiše spí,
nebožáčku, co je ti, že nemůžeš skákat,
chutě skoč, chutě skoč, a vyskoč!

(Německá variace):
Häslein in der Grube
lag und schlief, lag und schlief.
Armes Häschen bist du krank,
dass du nicht mehr hüpfen kannst?
Häslein spring, Häslein spring,
hüpf und spring!

Mezinárodní majšpolka.
(Zpívá se na známou notu.)

Čechoslovák:
Poďvej, ty's, miláčku,
pro nás nevyrost',
ty nás vynechej
a neměj na nás zlost!

Rakušák:
Tys' ten čistý květ,
jen tak pro radost
krutě utrhnul,
vzal samostatnost.

Francouz:
Versailles zelené,
kde's mě mival rád,
jsou posečené,
škoda nastokrát!

Čechoslovák (ponoře zpívá refrén):
Poďvej, ty's, miláčku,
pro nás nevyrost',
jen tě vidim púl,
mám tě víc než dost.

Valná hromada

se konala ve čtvrtek 24. března t. r. o púl 5. h. odpo. ve dvoraně ústavu. Jednání zahájil starosta JUDr. VI. Z á t k a, který vzpomněl práce samelých T. G. Ma-

Obr. 7

„Hlas lidu“

Článek byl uznán nevhodným v celém svém rozsahu. Zde je možno vidět červené označení kde přesně závadný text začíná a kde končí. Takto byla nepřipustná místa běžně označována.

Obr. 8

„Farní Věstník“

Označení prvního nevhodného článku výše jmenovaného listu.

Obr. 9

Znovu špatně – ani jiný článek v opraveném vydání neprošel přísnou cenzurou a následovaly další sankce.

Po konfiskaci druhé opravené vydání. Pa 1135

č. 3. Březen 1938. — Ročník IV. 50 h.

FARNÍ VĚSTNÍK

duchovních správ sdružených vikariátů:
Bechyňského, Jistebnického, Soběslavského, Tábořského a Vltavotýnského.

Svatopostní úvaha. K obnově chrámu bl. Anežky české.

LEV. — V době svatopostní zpřístupněno si Kristovy postje. V liturgií Cirkve ve Boli nastává doba utrpení Krista Ježíše, naší Hlavy. Kráčí-li zraněný až k tému, tuto bolest prožívá i hlava. Trpí-li Kristus-Hlava, jeho bolest prožíváme i my, kteří jsme tělově jeho tajemného Těla. «Povždy nosíme smrtelnou bolest Ježíše na svém těle, aky i život Ježíšův zjevil se v těle našem» (II. Kor. 4, 10).

Ježíš Kristus, mimo něhož nemáme žádného jiného Osoboditele, ve své všeobecnosti předešl zmal své smrtelné utrpení a předešl je prožívá ve smrtelných úzkostech v zahrádě Getsemanské, až mu krvavý pot stékal po jeho svatých skříních.

Málo na mysli ještě jedna taková Kristova muka, jako předzvěsti brzkého velkého utrpení jeho tajemného Těla, Cirkve. Bylo to asi v roce 1926, kdy ve španělské šel Limpia byl viděn podivuhodný znak. V tamním kostele totiž nad oltářem stál umělecky kříd se sochou ukrývaného Spasitele. A tu se stalo, že v některých okamžicích jako by socha málem ožila. Tvář její naběhla smrtelnou bílostí a smutně se nesměle vzhlížela k nebi. To jsou všeobecné známky tělesného i duševního utrpení. Jak to vidění posuzovala církevní vrchnost, nebylo mi možno zjistiti. Ale až je to skutečnost či představa visionářů, Kristus tím opět předešl projevovat postje svého tajemného Těla, Cirkve ve Španělsku, kterážto krvavě postje tam po deseti letech skutečně následovaly.

Už je vám známo, že španělsko-bolševická zvěř roztrhala v Rusku, Španělsku a jinde mnoho přes deset miliónů nevinných křesťanů v posledních dvaceti letech. Ve Španělsku ta zvěř země, která byla neb domod jest pod tyranií bolševiků, jest vydrancována, chrámy a katolické domy zničeny, vyplněny, katolické duchovenstvo bolševky vyraženo, ženy a děti násilně srovnány a utlačeny, děti násilně vydány na pospas pumám a zlořímům. O těch bestialitách ve většině našich — i katolických novinách — se nedovíte, poznají naši spolupracovníci — ruzi španělské.

Jak však tato nekatolické země měla být bolševky v jatky, křivky a satiny? První vinnky a původci vyražování katolického Španělska byly především zbolševovaná inteligence, která ruzou naukou připravovala revoluci krvavou. Rovněž mláděť po třicet let nebyla vstavena náboženství ve školách. Když pak před pol druhým rokem bolševikům a anarchistům se zdála příhodná doba, ke katolické revoluci přech, stařilo dvoela málo znřiven, banditů, lupřen a fanatiky nepřičtených lidí. Tito svoji hospřiladnou krutostí např vyvolali překotně zředeňt a bozmovný strach před bířel se stran ruzé Lidové fronty, kteří jen ze záliby se pak pustili do katolického řita bez jakéhokoliv důvodu. Bolševici rozrařili, tyrali, zmasilovali, topřili a vrazřili lidi, kteří jim nikdy a v ničem neublížili a je nikdy neznali.

Budeme-li stále vládn, hostejni a sobočti, není vyloučeno, že v několika desetiletích podobnými proudy nevině krve bude zbarvena i máso vlásti. Abychom si uvědomili snaze bezbožecké židovskobolševické nebezpečí, abychom se lépe vmysleli a prožili nepopsatelné trýznění ubohého katolického národa španělského, přenesme v duchu do budoucnosti ty hrusné útrapy, které v minulých i nynějších měsících snášejí naši katolicki bratři a sestry ve Španělsku. Poslyšte to Sibiřino prorokův:

Jako po světové výstavě ve španělské Barceloně, tak i po některé světové výstavě v Praze se stane, že budou uměle vyvolány nějaké nepokoje. Komunisti bude vyvolána vládní krize, jako ji vyvolal letos komuniste ve Francii po světové výstavě v Paříži; jen ozbrojený Hitler, vítězci Franko s Itálii s druhé strany jim však překážel. Za původce vládní krize u nás teřdy bude bolševky označovaná strana lidová, která však bude tvrditi opak. Zůstane však osamocena, protože v předcházejících vládních obdobích zřekla se u-vědoměle a sebedovědomě katolické vybajnoseli za nějaké hmotné výhody a za pochvatně uzadání spolupřace s nepřáteli Boha, Cirkve a náboženství. Vedoucí jím největši katolické strany z politických důvodů samozřejmě také schvali otevřené nepřátelský kurs protináboženský už proto, že náš bolševický strýček v sovětském Rusku je našim spolupřevcem. Ponevadž jsme národem demokratickým, die výsostného práva budeme voliti a voleni. V Kladně, Plzni, v Mor, Ostravě a jinde komuniste budou míti svřtáinu s ostatními spojenci socialisty, kteří budou vzagnou vládu do rukou. Bolševici z Ruska, Španělska, Francie a odevsád vypovězení řide budou připraveni a začne se vládnout u nás die španělského způsobu, jak pravdivě vypráví P. Claudel v knize «Náboženská pronásředování ve Španělsku» takto:

«Nakladni aula a pol tučem banditů navstřevovala vsi; odpravili řaráře, který nevěřel jak, nemohl, nebo nechtěl utřeci,»

Nás olomplia satanovna jest: Kráťovský drahý poklad zřacem jest, Anežky svatě tělo; až nalezne se, přijde pohoda, a vzejde plně blaho národa, jaké se nevidělo.

Duch jeř, bohudik, se neztratil, jeně vzářtem vroucena v Bohu má svůj cil, v něm plěšá dnem i nocí, duch, jeně se s láskou sklání k nebohým a všecko rozdá, srdcem slitovným vždy hotov ku pomoci.

Ten svřtice duch bloudil žalostiv nad troskami, kde stal se mnohý div na přimřavu řě panny; ke slávě nově zas je vzřřisena a hlásá na vše strany:

Neřť ve všech srdcích také vzřřikeni jest duch slavně panny, v naravenisti měst i venku v nivě polni; duch lásky, jeně se v obřt celý dá, ař zahori, kde bōdně ustydá: ta láska národ protř!

František Kašpar.

Svatý Otec Pius XI. jehož 16. výřvo volby papežem jsme vzpomínali.

Pokračování na 3. straně.

10

Obr. 10